ЛІТОПИС

ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ

1938

М. Бутович.

Opłata pocztowa uiszczona gotówką

ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ

ІЛЮСТРОВАНИЙ ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ ТА ПОБУТУ
X. Річник

ЧИСЛО 11. ЛИСТОПАД 1938

Тяжка батерія сот. Гриця Сенечка в бою під Хировом. x сот. Гриць Сенечко, 1. чет. Альфред Козак.

Микола Лебединський

Вершник

(Казка)

На ґрифі вершник в даль погнав
Крізь досвітній туман —
І ліс в просонні застогнав,
Зідхнув глибоко лан...

Прокинулись із сну гаї,
Заграв у сурми бір,
Дрогнули в блискавках плаї
І в звори збігли з гір.

Ударили вогні з копит,
І брязли стремена,
І покотилась від рокит
Вертепами луна...

Зірвалася й побігла в даль
До дубів на горі,
Стрясла з корон старих опаль,
Що в зáгравах горів.

— Що сталось там? — стривоживсь ліс —
Чому не спить луна?
— Гей, вістку чудну хтось приніс,
Що йде до нас весна!...

— Ха-ха!... Весна?!... Хто будить знов?...
Зима ж ще не пройшла! —
Та диво, лісом шум пішов,
І пісня загула...

Прокинулись ясені враз
І клени й явори:
— Гей, чуєте? Хтось кличе нас
Крізь нетри й чагари!...

Заграли сосни у зурнý
І верби в телинки —
І з мертвого устали сну
І трави і квітки.

Береза рукави до брів
Шовкових підняла:
— Чи бачите, уже з ланів
Підноситься імла!...

— Чи бачите, що ген, зза рік
Там сонце устає,
Що розстелився злотий тік
І промінь ясний бє?!...

— Погляньте: в пилі золотім
Таємний вершник мчить
На ґрифі, і над полем грім
Весняний гуркотить!...

— Весна, весна! — ударив ліс
В трембіти і дзвінки —
На крилах вітер вість поніс
З верхів на долинки...

— Ха-ха!... Дурні, яка весна?! —
Злягла хмарюка зла —
І хуртовина навісна
Снігами замела...

Дихнýв мороз і ліс весь лід
В окови взяв міцні —
За вершником таємним слід
Пропав у далині...

— Ха-ха!... Весна?... Хто каже знов? —
Сміялась хмара зла —
Та — диво! В лісі шум вже йшов
І пісня вже гула!

Про вершника, що сонце ніс,
Чарівні йшли казки —
І в світлу весну вірив ліс
І трави і квітки.

І не боявся вже оков, —
Пестив у кригах сни:
Що з сонцем вершник прийде знов
У полумях весни!...

Дипльоматична діяльність З. У. Н. Р.

(1918—1923)

Написав: *Д-р Кость Левицький.*

Отся діяльність* починається з 1. XI. 1918, то є з днем проголошення Західно-Української Народньої Республики у Львові і в краю. Тогож дня влада З. У. Н. Р. у Львові, повідомляючи про обняття Львова українцями **нотифікувала** цей акт передусім урядові Української Держави **в Київі.**

Відтак Львівська делеґація Української Національної Ради в дні 9. листопада 1918. р. покликала до життя перший уряд З. У. Н. Р. т. зв. **Державний Секретаріят** під проводом дра Костя Левицького. В його склад увійшов також др. Василь Панейко, як державний **секретар для закордонних справ,** що на доручення державного секретаріяту і Національної Ради у Львові іменем З. У. Н. Р. виїхав до Парижа на Мирову Конференцію, щоби добиватися визнання державної незалежности З. У. Н. Р. у побідних держав, що скликали були цю мирову конференцію, зокрема у членів Найвищої Ради, з огляду на те, то Польща пішла війною проти західно-українськоі держави.

Цей акт міжнародної політики відбувся вже по львівському періоді нашого державного секретаріяту, бо **др. Василь Панейко** мав вперід порозумітися з делеґацією Великої України, щоби узгіднити нашу діяльність в Парижі.

Дальшим міжнародним актом була **протестаційна нота** з листопада 1918. р. проти окупації української Буковини ромунським військом.

Під неприявність дра Василя Панейка в краю заступав закордонні справи — від місяця грудня 1918. р. **др. Сидір Голубович**, що станув опісля, з початком 1919. р. на чолі другого Державного Секретаріяту З. У. Н. Р. в Станиславові.

Отсе були почини нашої дипльоматичної діяльности.

Дня 12. лютня 1919. р. переняв кермування Державного Секретаріяту закордонних справ в Станиславові **др. Степан Витвицький** в характері першого шефа секції. В половині березня 1919. р. обняв провід у цьому секретаріяті **др. Михайло Лозинський** в характері товариша держ. секретаря закордонних справ.

З початком травня 1919. р., по його виїзді до Парижа на Мирову Конференцію, управляв цим секретаріятом знова **др. Степан Витвицький,** та від 9. червня 1919. р. року став він уповажненим закордонних справ при Уряді З. У. Н. Р.

Відтак, від листопада 1919. р., то є від часу виїзду Диктатора З. У. Н. Р. **дра Евгена Петрушевича** з Камінця Подільського до Відня, Льондону і Парижа, справами тогож уряду кермував сам диктатор і провадив їх до серпня 1920. року.

При зложенні нового уряду З. У. Н. Р. на еміґрації, у Відні в серпні 1920. року на становище уповажненого уряду закордонних справ покликано наново **дра Степана Витвицького,** а від січня 1921. р. **дра Костя Левицького,** який остав на тім становищі аж до вирішення Конференції Амбасадорів, то є до 14. березня 1923. року.

Цій централі за весь дальший час підлягали отсі посольства, представництва, місії та делеґації З. У. Н. Р.:

1. Делеґація З. У. Н. Р. на Мирову Конференцію в Парижі. Її члени спочатку входили в склад спільної делеґації У. Н .Р., а голова делеґації З. У. Н. Р. др. Василь Панейко був заразом містоголовою спільної делеґації У. Н. Р. аж до листопада 1919. р. Членами делеґації З. У. Н. Р. в Парижі були: др. Михайло Лозинський, др. Степан Томашівський і отаман Ерле. Від р. 1921 аж до 1923. р. головою делеґації З. У. Н. Р. в Парижі був др. Степан Витвицький.

2. Представництво З. У. Н. Р. в Льондоні. Кождочасний голова делеґації З. У. Н. Р. в Парижі сповняв також обовязки дипльоматичного представника у Льондоні.

3. Посольство З. У. Н. Р. у Відні. Від проголошення З. У. Н. Р. становище посла у Відні займав: **Микола Василько,** а від червня 1920. р. до 1923: **Володимир Сінгалевич.**

4. Представництво З. У. Н. Р. в Берліні. Представником був Микола Василько, управляв його заступник **др. Роман Смаль-Стоцький.** Від червня 1920. р. став ним: **др. Евген Левицький**, а опісля в 1921. р. **інж. отам. Ярослав Біберович.**

5. Представником З. У. Н. Р. в Будапешті був до 1921. року інж. отам. Ярослав Біберович, а опісля це представництво зліквідовано.

6. Представником З. У. Н. Р. в Київі від проголошення З. У. Н. Р. аж до злуки її з У. Н. Р. був проф. Гриць Микетей.

7. Представником З. У. Н. Р. в Празі був проф. **др. Степан Смаль-Стоцький**, а відтак в 1920. р. др. Евген Левицький.

8. Місія З. У. Н. Р. в Білгороді від 1. IX. 1919 до травня 1920. р. Голова **проф. Гриць Микетей;** відтак цю місію звинено.

9. Місія З. У. Н. Р. в Римі. Голова проф. др. Олександер Колесса в 1921. р.; по його уступленні управляли нею: Волод. Бандрівський і др. Інсабато.

10. Представником З. У. Н. Р. в Зєдинених Державах Півн. Америки був **др. Льонгин Цегельський** від 1920. р., а опісля від 1922. р. **др. Лука Мишуга.**

11. Представництво З. У. Н. Р. в Канаді. Управляв ним від 1922. р. **др. Осип Назарук** при допомозі **проф. Івана Боберського.**

12. Представником З. У. Н. Р. в Бразилії був **проф. Петро Карманський.**

13. Делеґація З. У. Н. Р. на Мирову Конференцію **в Ризі** 1920. р. **др. Кость Левицький** — голова; **Ернст Брайтер і др. Осип Назарук** — члени; **др. Лука Мишуга і о. Йосафат Жан** — секретарі.

* Ця стаття з технічних причин не увійшла до Календаря-Альманаха „Ч. К." на 1939 р.

14. Делеґація З. У. Н. Р. до Союзу Народів в Женеві. В 1920. році проводив делеґації през. **др. Евген Петрушевич**, в рр. 1921—1922 **др. Кость Левицький.** Членами делеґації були: **др. Степан Витвицький, Антін Петрушевич і о. Йосафат Жан.**

15. Делеґація З. У. Н. Р. на Міжнародню Конференцію в Ґенуї в 1922. р. **др. Кость Левицький,** голова; **др. Степан Витвицький і Ернст Брайтер** — члени; **о. Йосафат Жан і Володимир Бандрівський** — секретарі; **проф. др. Степан Рудницький** експерт; **Володимир Степанківський** — пресовий референт. Приявним був також президент др. Евген Петрушевич.

Ціллю дипльоматичної акції уряду З. У. Н. Р. для закордонних справ на міжнародній арені було змагання: добути визнання державної незалежности З. У. Н. Р. Завданням представництв в Америці, Канаді і Бразилії, кромі цього, було ще й зорґанізувати нашу тамошню еміґрацію для матеріяльної підтримки уряду З. У. Н. Р. на ведення ним дипльоматичної акції і пресової пропаґанди закордоном, та на підмоги краєві.

Рецензії і замітки

Памяті вожда У. Г. А.

Перед нами книга великого формату у чорних палітурках, з написом у золотім і червонім колірі: Памяті Вожда У. Г. А. Під написом рисунок булави схрещується з китицею червоної калини. Повага і смуток віють від цієї книжки. І не диво. Це нерукотворний памятник, здвигнений над свіжою ще могилою Незабутнього Вожда Української Галицької Армії, Ґенерала Мирона Тарнавського. Памятник любови і пошани до Нього, памятник спогадів про Нього близьких Йому людей, старшин У. Г. А., памятник прощальних слів у Останню Дорогу, а на цих словах бренять ще стрілецькі, необачні сльози.

На зміст книжки, виданої В-вом „Червона Калина“ з ініціятиви Ділового Комітету Похоронів Ґенерала, складаються такі статті-спомини:

1. Колишнього адютанта Покійного Ґенерала при У. С. С. д-ра Володимира Старосольського п. з. „Rebus in arduis“,
2. Льва Лепкого „Вояк холодної крови і гарячого серця;
3. Адютанта Покійного Ґенерала з останніх часів У. Г. А. і з табору полонених у Тухолі Романа Купчинського „Як поникли прапори“;
4. Адютанта Покійного Ґенерала як Вожда У. Г. А. Дмитра Палієва „Останні хвилини Ґенерала“;
5. Репортаж ред. Івана Дурбака „Остання дорога Ґенерала“.

Велику частину книжки займають близько сто світлин з життя і з величавих похоронів Покійного Вожда. Книжка видана під артистичною орудою д-ра Івана Іванця, його роботи артистичний фронтіспіс і кінцівка.

Поволі перелистковуємо білі, тяжкі листки кредового паперу. Довго вдивляємося у світлини, не можемо відірвати від них очей. З увагою і якоюсь побожністю читаємо чорні рядки спогадів про Померщого Вожда. Читаємо не очима — серцем. І серцем черпаємо з тих рядків, з життя і діл Покійного Ґенерала нову силу і нову віру. „Rebus in arduis aequam servare mentem“. (У труднім положенні памятай заховати рівновагу духа!) — любив говорити Покійний Вожд, а Його останніми словами був заповіт своїм колишнім воякам і цілій суспільности: Мусить скінчитися роздор! В останній хвилині Свого життя думка Його кружляла не довкруги себе, але довкруги справи, яка Його цілого полонила.

Мусимо бути вдячні Діловому Комітетові та „Червоній Калині“, що брак Покійного Вожда між живими злагіднила нам бодай цею Його пропамятною книгою, в якій буде оживати Його велика Душа кожний раз, як очі і серце українського читача торкнуться її чорних, жалібних рядків.

В. Л.

Наймолодші учасники У.Г.А.

Написав: *Володимир Сірко.*

В „Літописі Черв. Калини" мало є згадок про участь наймолодших у визвольних змаганнях, хоч память про них повинна остати на завжди між нами, хочби тому, що вони і віком і фізично не дорівнювали своїм співтоваришам долі і недолі, а ще більше тому, що свій обовязок сповняли зовсім добровільно як неповнолітні, необовязані до служби військової. Вони перші станули в ряди борців в памятних днях листопаду 1918 р. і останні вийшли із тих рядів невважаючи на свій молодечий вік.

Це ґімназійна молодь — середнєшкільники тих міст, де між молоддю існував „Пласт". Вони хіба одинокі стрічали 1. листопад підготованими, і перші взяли у свої ще напів дитячі руки кріс і своєю бадьорою поставою та витревалістю були приміром для тих, що сповняли свій обовязок супроти відродженої Батьківщини, покликані до нього своїм віком і дозрілістю.

Розбрились по сотнях, полках, згубились в масі вояцтва, для якого стали взором вояцьких чеснот українського вояка.

15—17-літні хлопці.

В деяких містах (там де діяв „Пласт") зуміли вони вдержати свої окремі відділи при Гал. Армії (і там власне їхня праця може найбільш була видатна) як найбільш певні частини Української Армії. Безперечно що найбільш заслуги в тому дав „Пласт", орґанізація української середньошкільної молоді, яка зуміла виплекати в молодих серцях духа лицарськости ще заздалегідь перед 1. листопада.

Орґанізація „Пласт" була дуже поширена по містах Гал. Землі ще на кілька років перед світовою війною. Пластунські ідеї глибоко вкорінювалися в молоді душі, вирізблюючи в них глибоке незатерте пятно любови Батьківщини.

Учні української ґімназії-пластуни при охороні Залізничого Двірця в Стрию в грудні 1918 року.
Стоять від ліва: 1. Ярослав Дубицький; 2. Доманик; 3. Ортинський; 4. Вацівський; 5. (в заді) Пиндзин; 6. Володимир Татомир, 7. (в заді) Льонгин Лотоцький; 8. Ярема Весоловський; 9. (в заді) Петрушевич; 10. Новицький; 11. (малий) Лисович; 12. (в заді) Микитка Остап; 13. Орихівський; 14. Сташків; 15. Ільків; 16. Антонів, сидить (в бочці) Микола Бігун. Лежать: зліва 18. Луцик; 19. (зправа) Едвард Козак.

Хоч війна в части здержала життя Пласту у Стрию, то все таки воно і підчас війни проявлялося передовсім від 1915 р., коли по московській інвазії почалася правильна наука по школах. Прогулька, зелений ліс, комори Довбуша, Маківка, нічна ватра, захоплення Стрілецтвом, мрія найтися в їхніх рядах — це зміст життя тодішніх пластунів. Майже кожний з нас обовязково мусів мати збірку знимок У. С. С. (видання Союзу Визволення) та альманах У. С. С. і старий заржавілий баґнет і навіть обрізан кріса. Передовсім цікавило і захоплювало нас життя У. С. С-ів, про яке ми мали змогу довідуватись із уст учасників, своїх старших товаришів та з численних видань. Такі були роки 1916, 1917 і початок 1918 р.

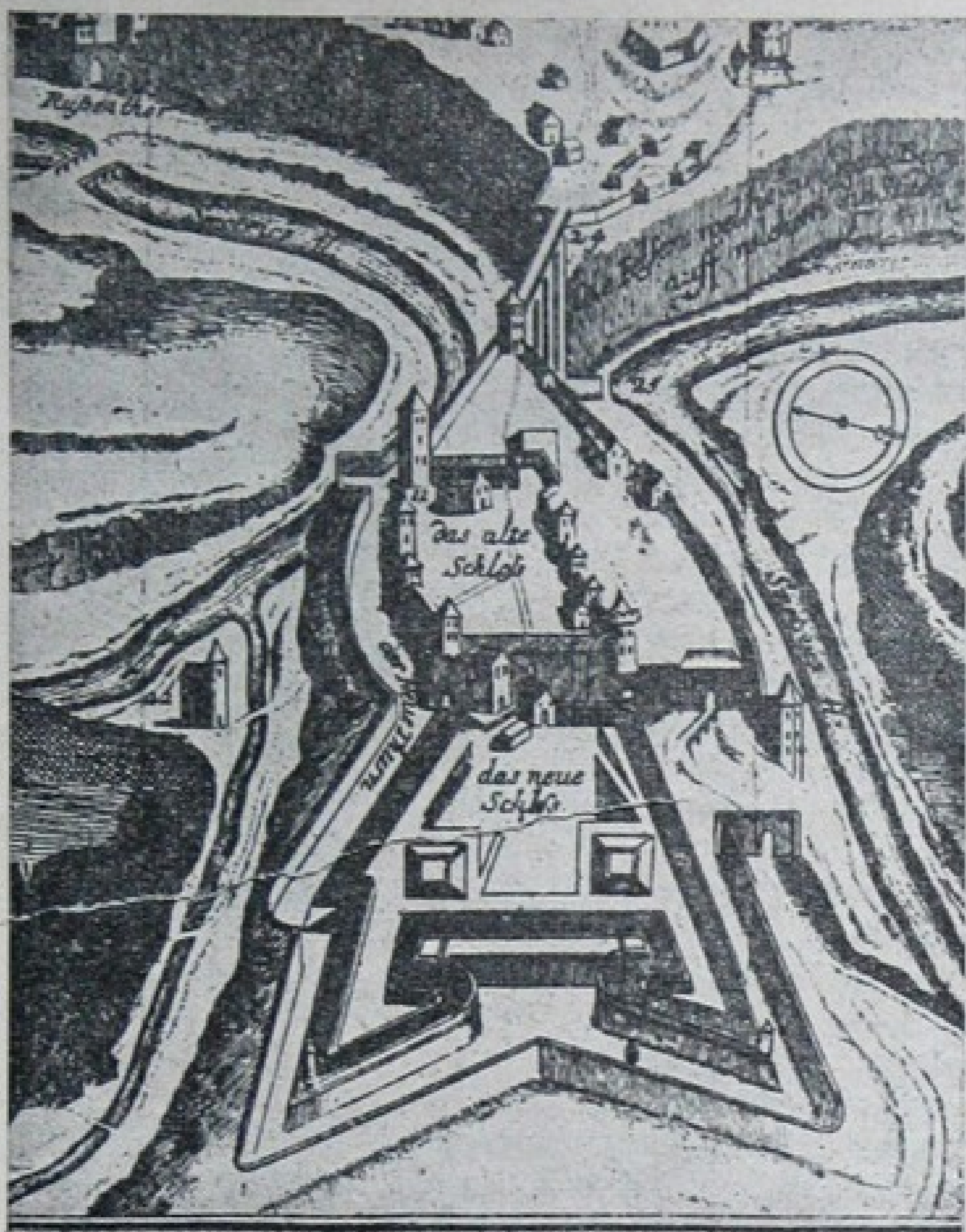
Учень VI-ої кляси ґімн.-пластун Володимир Татомир.

Перед 1. листопада ми вже знали, що щось буде (ніхто цього не казав виразно, але якось так випливало із обставин, що можна було закупити потайки кріса від якогось австрійського вояка чеха чи словака, а ми чули непереможну охоту взяти його на своє рамя). І на місяць чи два перед 1. листопада ми вже мали малий арсенал зброї (дуже ріжнородний, але мали), а на тиждень чи два перед 1. листопада ми вже присягали на вірність Українській Державі.

Ми творили перший кадр українського вояцтва по українських містах і містечках в дні 1. XI., бо заки прибуло село, заки зібрали українців, бувших австрійських вояків, то ми перші замаяли жовтоблакитними прапорами на установах повітових міст, ми перші падали з утоми на перших стійках на службі свому народові, бо старші так були захоплені „зміною ладу", що забули про нашу зміну. Так ми увійшли зорґанізовано як „Пластовий Улад" в кадри Української Армії, як перші з перших, і так на довго в ній як окремий відділ вдержалися, доки ріжні реорґанізації не розбили нас по ріжних частинах.

Нагляд над нами і опіку мав наш незабутній директор тоді вже української ґімназії (а за австрійських часів „утраквістичної"), а заразом повітовий комісар і сотник бл. п. Колодницький.

Та на фронт не вдалося нам піти, бож як 15—16 літні хлопці мусіли ми таки підчинитися волі батьків і прилюдній опінії загалу громадянства, мусіли ми по перших світлих тижнях вер-

Камянецький замок на ґравюрі Камянця у виданні „Topographie“ 1650 р., гравера М. Меріян-а.
(З ілюстрації до книжки д-р В. Січинський „Чужинці про Україну“).

нути в мури ґімназії, але через те ані служби, ані однострою ми не кинули.

Тяжка телефонічна служба в Команді III. Корпусу і повіт. команді, в казармах, лягла на плечі юнаків „Пластового Уладу“, а попри те, наука в школі, якої також не можна було занедбати, бо до наших молодих амбіцій захоплених своєю державністю до живого добирався наш незабутній директор, вказуючи нові шляхи творчої праці на службі своїй державі. Як прийшла відома акція на Закарпатській Україні, то з проклямаціями туди, з нараженням власного життя, пішли пластуни і пораз перший запізналися із лютістю ворога (в тому випадку Мадярів), як передсмаком будучого.

Але 19. травня треба було відступати, на схід. З пластунів не остав ані один дома, пішли всі в невідоме, з тяжкими наплечниками, що пригинали молоде, ще дитяче тіло до землі, пішли із плачем за батьками, за рідними хатами, але пішли. Не одному тяжив кріс, мазепинка залізла поза вуха і на ніс, але пішли, зносили всі невигоди відвороту як рядовики.

Вже в службі на полі вчилися тягнути дроти, більшість з нас потайки втікла з дому і більшість родичів не знали і не знають досі, де поділися їхні сини.

Світло ворожих рефлекторів із трьох сторін освічувало відділ пластунів, що стояв заставою на заліщицькій дорозі як охорона III. Корпусу у ті памятні дні, коли то противники через нас бачили себе (большевики, поляки і румуни), і в проломі брали участь як перші стежі до відбитих сіл, міст і були свідками свіжо усипаної могили по страшному вбивстві священників в Монастириськах, а потому відступали знову останні і в ладі, як досвідчені вояки.

За Збручем новий світ, нові люди, і для нас ще дітей страх невідомого, свідомість переживань великих днів і свідомість жорстокости тяжкого вояцького життя, новий запал боротьби з новим ворогом, а враз з побідами над большевиками свідомість вищости і надія побачити Київ. Ми розбрились по частинах, вже не як служба звязку, а як бойовики у фронтових частинах мріяли осяяний сонцем і побідами шлях до Киева. Цілим своїм єством ми співали нашу пластунську пісню: „Ми сонця ясного діти, вольного вітру брати“.

І вкінці — тиф, який скоріше дібрався до нас молодих, не скріплих ще віком, та більше виснажених походами і трудами воєнними. Тут вже хіба треба б було розкрити „ґегенну“ терпінь і переживань кожного з нас зокрема. А скільки остало могил, на яких і досі у нашій уяві видніє пластовий прапорець „вовків“, „турів“, чи „чортів“ та напис „віддав життя за Україну пластун...“. Кожний з нас був свідком, як танули ряди Гал. Армії, пережив союзи, більше як хтонебудь із старших захоплювався повстанчим рухом, а дехто в ньому і участь брав.

А потому табори.

Злучила нас потім знову шкільна лава, як учнів найвищої вже кляси ґімназії, бо кожний по свому повороті уважав своїм найсвятішим обовязком надробити втрачене, себто приватно вчитися і здати аж дві кляси, що нам в більшости вдалось, бо склад професорський ще був незмінений, а „утраквістичні відділи“ не знесені.

Та „дух війни“ остав вже в нас. Віджили пластові гутірки і полки, треба було молодшим передати те, чим жили ми.

Гурт дітваків вийшов 1. листопада памятного року зі Стрия на пластову прогульку на широкі степи України і вернув вже у меншому складі за два роки, щоби знову засісти в шкільну лаву, а у вільному часі підховувати нових „вовченят, чортенят чи турів“.

Не наша вина, що погубилися наші друзі десь на широких ланах, бож наша прогулька була важка, повна жорстокости першої визвольної війни народу, що літами вчився тільки боятися і слухати, але це була прогулька варта ціни життя.

Летунство У. Г. А.

Написав: *Іван Лемківський.*

Завязок.

Перша думка про заснування галицького летунства УГА, повстала в орґанізаторів перевороту 1. листопада 1918 року у Львові. Думку цю перевести в діло, орґанізаторам так і не вдалося з причини дуже короткого часу до дня перевороту і факту, що Українців-летунів австрійської армії не було на території Сх. Галичини. Вони були ще у фронтових австрійських формаціях і до Галичини ще не вернулися.

Очі і надії орґанізаторів перевороту звернулися на схід, до Києва. Вислано туди пор. Д. Кренжаловського в місії до Гетьмана Павла Скоропадського, з просьбою допомогти орґанізації галицького летунства. Гетьман прирік Д. Кренжаловському поміч і ця виявилася в формі одної летунської сотні, котра під командою полк. Бориса Губера, перелетіла на приказ Гетьмана Павла Скоропадського з Одеси до Шатави біля Камянця Под. і звідти зголосилася в Начальній Команді УГА в Бережанах, через курієра. На одержаний приказ від Начальної Команди УГА, ця летунська сотня перелетіла зі всіми літаками і майном до Красного.

В перших днях грудня 1918 року, командант цеї летунської сотні, полк Борис Губер, явився в Начальній Команді УГА по прикази. З ним явилося його 6 летунів старшин, а це: полк. князь Кануков, сотник Євський, сотник Булатов, пор. Шеремецінський і хор. Хазбулат-Кануков, всі придніпрянці, бувші російські старшини. З літаків цеї сотні, лише один зразку „Нюпор" був новий, решта все старших російських зразків. Німецька армія, того часу окупуюча Україну, забрала для себе всі літаки новіших зразків, які лише відшукала на Україні.

З персоналу, крім старшин, було ще: 6 фахівців-підстаршин і 9 козаків — усі придніпрянці.

Для направи літаків уладжено в Краснім летунську майстерню, яка з бігом часу була чудово засоблена в усі потрібні прилади для направи літаків. Майстерню орґанізував пор. Слєзак, конструктор австрійських гидроплянів.

Одночасно, на приказ полк. Стефанова, тодішнього Начального Вожда УГА, зорґанізовано збірні станиці в Бродах і Підволочисках, для летунського майна відбираного при розоружуванню від повертаючих з України австрійських і німецьких військ. З обох цих станиць весь летунський матеріял негайно відсилано до Тернополя, де все в будинку Промислової Школи сортовано. Цею працею в Тернополі кермував пор. Томенко і дес. М. Захаріяш з 20 стрільцями, які творили завязок „Технічної Летунської Сотні". Весь добрий летунський матеріял відсилали відтак до Красного.

Окремо в Золочеві при Окружній Команді основано „Збірну Станицю" для тих, що зголошувалися до летунства УГА. Їх після провірення також відсилали до Красного.

Одним з найстарших українців-летунів орґанізаторів летунства УГА є сотн. Франко. Він приймає діяльну участь в орґанізації бази летунства в Краснім поруч своєї боєвої летунської діяльности сейчас після свого повороту з італійського фронту.

Відтак з початком грудня переходить на нове становище референта летунства при Держ. Секр. Військових Справ в Станиславові, звідтам весною 1919 року виїхав до Сербії.

З летами сотника Франка є звязані правдиві леґенди, які до сьогодня кружляють серед б. комбатантів галицького летунства. На жаль, в своїх споминах, поміщених в „Літописі Червоної Калини" сотник Франко не споминає про них.

В Краснім находилася „Летунська Сотня". Як сотня була вона до січня 1919. року, коли розрослася до летунського полку. Стан сотні побільшувався майже щоденно — в половині грудня 1918 року, числив фахового летунського персоналу: 14 старшин і 140 підстаршин та стрільців.

Майстерні, ведені пор. Слєзаком працювали невпинно. З довезених 2—4 літаків, змонтовувано один літак зовсім пригожий до летів.

В половині грудня 1918. року, сотня числила літаків: 4 розвідчі і 3 боєві — пригожі до боєвої служби. Розвідчі були 2 типів: „Альбатрос 27" і „Бранденбурґ 64". Боєві „Нюпорт 21 і 27". В недовгім часі прибули ще літаки зразків: „D. F. W." і „L. V. G." вкінці ще і „Фокер".

Окремо сконструував пор. Слєзак ще літаки, для вишколу летунів, з подвійною кермою — одна для інструктора, друга для ученика. Все це з розмонтованих, старих літаків, в більшости вже висортованих від боєвої служби. Доказом цього служать такі факти: Ні один літак не мав радіоапарату. Скорострілі були лише по одному на літаку і то лише на розвідчих — але вже прикріплені до кругооборотної рами. Боєві літаки мали скорострілі вмонтовані на переді літака, для стрільби просто вперед.

Найріжноманітнішим був запас летунських бомб — тут були бомби зразків усяких систем, всіх армій, які брали участь у великій війні.

Назагал технічне вивінування всіх літаків було дуже вбоге. Доповнення його було завданням дуже тяжким і майже неможливим з огляду на сумний факт, що не було звідки брати. В Сх. Галичині не було летунських полевих частин — котрі одинокі мали найновіше вивінування. Австрійські і німецькі війська на Україні мали летунських формацій дуже мало і то вивіновані старшим майном, бо новіще було на боєвих фронтах цих армій — отже далеко від Галичини. При розпаді австрійської армії на італійськім і балканськім фронтах, а німецької на західнім, усі склади дуже скоро дісталися в руки побідних армій і не всі летуни вспіли втекти від полону.

До такого стану летунського майна прилучувався ще і брак відповідно уладженого летовища. Летовище в Краснім було дуже примітивне — не мало навіть метеорольоґічної обсерваційної стації, ні власної радіостації. Літак, який відлетів, був вповні відрізаний від своєї бази в Краснім.

Що літаки не мали ні компасів, ні приладу для скидання бомб, ні фотоапаратів, що боєві літаки не мали опанцирення — це очевидне.

Однаковож ця „Летунська Сотня" в Краснім сповняла свої завдання — чесно і в далеко вищій мірі, як це можна було від неї очікувати.

Воздухоплавний відділ підполк. Козакова при III. У. Г. Корпусі в Роґізні коло Самбора 14. IV. 1919 р. — Виріб водня. х підполк. Козаков, хх чет арт. Мирослав Колтунюк.

Орґанізаційний розвій.

Команда Летунської Сотні енерґійно взалася за орґанізаційну працю. Першу увагу звернено на вишкіл фахових сил. Найперше основано в Краснім школу летунів і зорців, а відтак ряд ріжного роду спеціяльних курсів.

Вишколено на швидку руку кількох старшин і підстаршин на взірцевих летунів — але школа найшла свій траґічний кінець дня 5. лютого 1919. року, коли в часі викладу про механізм і ділання летунських бомб вибухла, через неосторожність викладаючого полк. Губера, бомба в його руках. Наслідки були жахливі: Дах і стіни бараку, в якім відбувалися виклади, вилетіли на парусот метрів вгору і на боки. Зі всіх присутних летунів лише трьох було тяжко ранених — решта розірвані! Згинув сам полк. Б. Губер. пор. Василь Томенко, пор. Лупул, пор. Ґумецький Орест, хор. Хазбулат Кануков, хор. Михайло Нестор, хор. Олекса Басон і хор. Швець, — весь цвіт летунства УГА.

Школу вже не відновлено — бо нащастя наспів в коротці з Відня транспорт більшої скількости фахівців.

В тім часі, перша половина лютого 1919. року, в ганґарах Летунської Сотні в Краснім було около 80 літаків, з чого третина вповні пригожа до боєвих і розвідчих летів. Одначе команда сотні не вгавала в дальших орґанізаційних заходах.

Значно збільшений персональний і матеріяльний склад „Летунської Сотні" в Краснім, перейшов межі орґанізації летунської сотні нормального складу. Рішено орґанізацію летунства УГА зробити більше гнучкою і приспособити до пекучих потреб фронту і самої УГА.

Все летунство переформовано в „Перший Летунський Полк УГА" — командантом полку зістав наступник полк. Б. Губера, полк. князь Кануков.

„Перший Летунський Полк УГА".

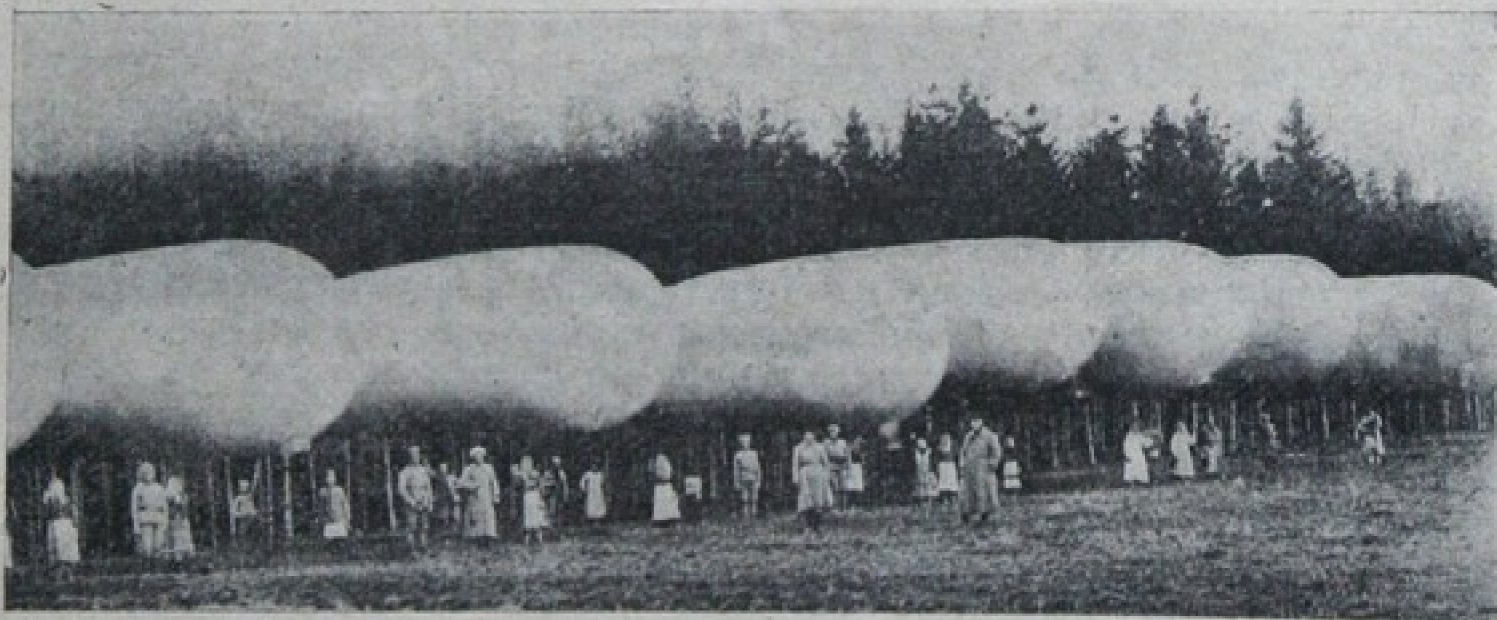
Цю частину, зовсім окрему від всіх інших частин УГА, так під оглядом приділу, боєвої праці, адміністрації і т. д. розпочали формувати в другій половині лютого 1919. року. Початковий, визначений плян, обіймав задуманих 4—5 полевих летунських сотень, по одній для кожного корпусу УГА. Спершу сформовано відразу 2 летунські полеві сотні, одну запасову і Кіш в Краснім.

„Перша Летунська Сотня" цього полку, під командою поручника-летуна Хрущa, залишила Красне і виїхала до села Дуліби під Стриєм, в розпорядження команди III-го корпусу УГА.

„Друга Летунська Сотня", під командою полк. кн. Канукова, залишилася в Краснім. Полк. кн. Кануков був одночасно ще і полковим командантом і як такий був підчинений впрост Начальній Команді УГА.

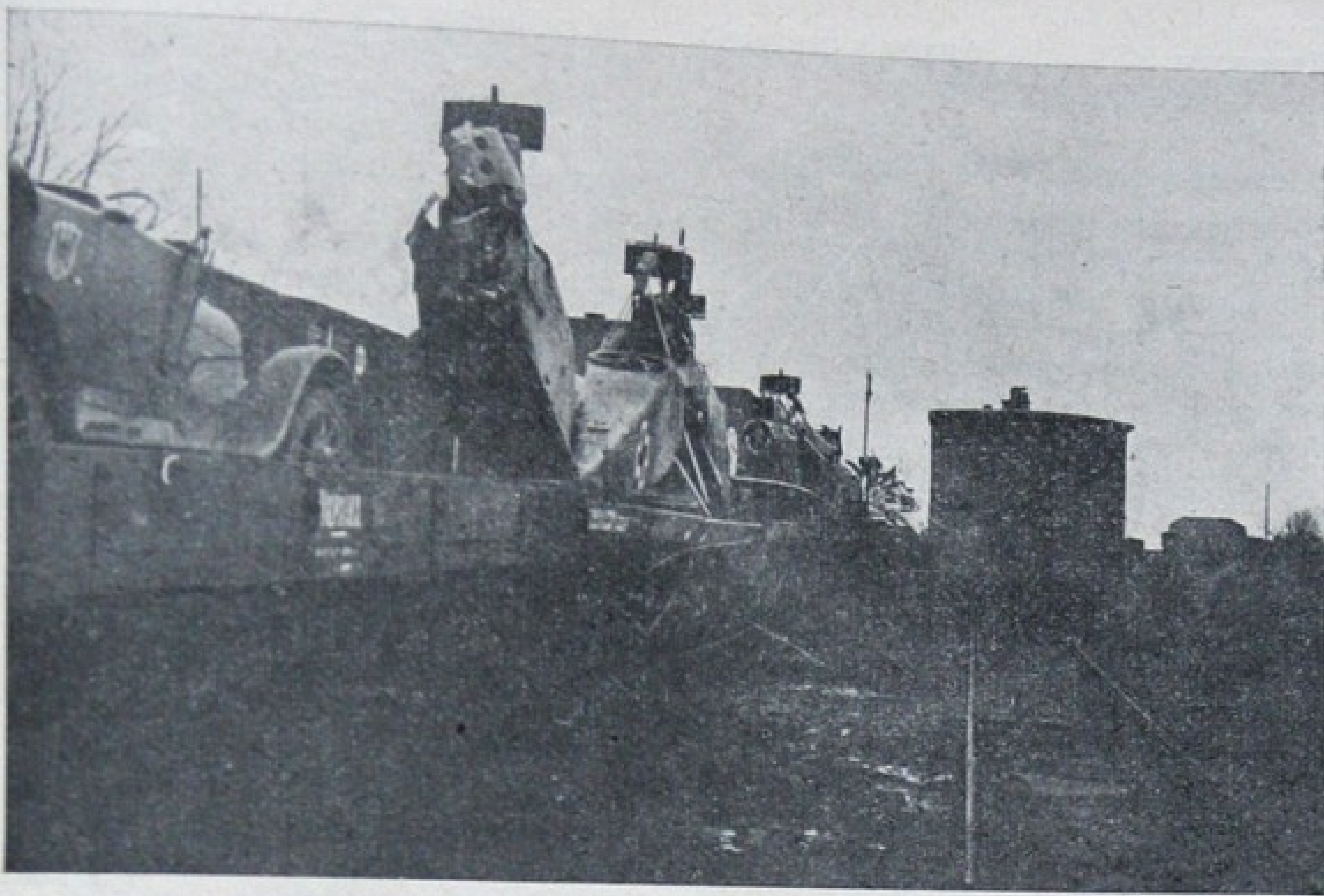
Окремими формаціями були: „Летунський Вишкіл", який утворили нате, щоби відтяжити старшин-летунів із сотень від праці вишколу нових летунів.

„Летунська База" у Краснім — була головною і одинокою базою для матеріяльного поповнювання літаків і їх направою. Перша сотня мала у Дулібах ще свою полеву майстерню, але всі більші направи переводили лише в Краснім.

Воздухоплавний відділ підполк. Козакова при III. У. Г. Корпусі в Роґізні коло Самбора 16. IV. 1919 р. — Перед наповненням головного бальону.

Команда летунського полку розвивала свою діяльність дуже енерґійно, особливо в вишукуванні летунського майна на Наддніпрянщині. В Києві в часі евакуації України німецькі війська залишили свій великий летунський парк. Все це опинилося в Краснім. Незабаром, зовсім випадково, віднайдено коло Проскурова величезний летунський парк,

ЛЕТУНСЬКИЙ ПАРК У. Г. А.
Перед відворотом на рейках у Краснім.

понад 100 штук літаків, найновіших зразків з 1917 року.

Команда летунського полку вислала своїх летунів до Проскурова, котрі пригідний матеріял висортували, навантажили до ваґонів і привезли до Красного. В тім часі згинув один з найкращих летунів, а це місто-старшина-летун Кавута, який піднісся на ним самим вибранім літаку та недалеко Проскурова впав і згинув.

Придніпрянський „Летунський Інспекторат" щедро спомагав „Летунський Полк УГА". Багато старшин цього інспекторату, а наприкінці і сам інспекторат, опинилися в Краснім. Прибув туди і „Київський Авіо-Дивізіон" в складі: штаб дивізіону, 3 літаки, полева майстерня і 30 ваґонів майна.

Наддніпрянці-старшини, що прибували до Красного, були висококваліфікованими фахівцями всяких летунських спеціяльностей. Були між ними летуни боєвики і зорці, бомбометчики, фотоґрафісти, конструктори і т. д. Всіх їх дуже радо приймали до полку в Краснім.

Ця доба вчасної весни 1919. року є найкращим періодом розвою летунства УГА — і найбільшим орґанізаційним розмахом.

На коротко перед першим відворотом зорґанізовано „Летунський Кіш" у Краснім. „Летунський Вишкіл" наладнав у Краснім дві школи, а це одну для зорців, а другу для вишколу обслуги літаків. Ще окремо вишколювано — в окремих курсах — летунів так боєвих як і розвідчих.

Приближення большевицького фронту зі сходу до Збруча викликало потребу частої та зміцненої розвідки в напрямі большевицьких військ. Спершу цю працю виконувала друга летунська сотня з Красного. Однакож ця сотня була неймовірно перетяжена боєвими і розвідчими летами на фронті І-го і ІІ-го корпусів УГА, бо перша летунська сотня обслуговувала лише ІІІ-ий корпус УГА. З цеї причини засновано „Третю Летунську Полеву Сотню", котрій присвячено дуже велику увагу, мабуть через факт, що вже заходила можливість переходу УГА через Збруч. На цю тему вже йшли розважування в Начальній Команді УГА, бо було відоме, що з Франції ідуть дивізії ґен. Галлера.

„Третя Летунська Сотня" в силі 5 літаків відійшла з Красного до Тернополя.

Цей період був кульмінаційним в розвою летунства УГА. На цю добу припадає найінтензивніша праця галицького летунства.

„Путобальонна Сотня".

В березні 1919. року прибув з Наддніпрянщини повний матеріял для „Путобальонної Сотні". Привезено 2 привязні бальони зі всім потрібним для них матеріялом.

Була це летунська частина, орґанізована зовсім окремо від „Летунського Полку УГА" — з котрим орґанізаційно не мала ніякого звязку. Приказом Начальної Команди УГА розділено цю сотню на дві частини по одному бальонові, кожну чету приділено до іншого корпусу — а це до ІІ-го і ІІІ-го корпусу УГА.

Обі чети розпочали свою працю негайно після приділення до обох бальонів персоналу і скорострілів для оборони цих бальонів. Працювала ця сотня до кінця квітня 1919. року, коли її стягнули до запілля для направи ушкоджених бальонів і вишколу нового персоналу. В травні рухнув фронт, настала маневрова війна, в часі котрої привязні бальони не могли мати жадного примінення і ця сотня позістала в резерві при команді ІІ-го корпусу УГА.

В часі відвороту УГА, цю сотню розвязано, а бальони і весь матеріял пропав.

Діяльність летунства УГА в Галичині.

Діяльність летунства обіймала всі ділянки цеї служби. Спершу сповняла лише розвідчу і обсерваційну працю на цілім тодішнім фронті УГА, що вимагало всіх сил і повного фізичного і психічного напруження. Праця йшла від січня 1919. року щодня, головно над Львовом і залізничими шляхами Львів—Перемишль і Львів—Рава Руська, де приходило до дуже частих сутичок з другою стороною.

До більшого бою прийшло в квітні 1919. р. на залізничім шляху Львів—Перемишль, коли два літаки УГА летіли на захід. Перший віз бомби і провірював терен вздовж залізничого шляху. Цим літаком кермував тоді ще четар, Шепарович, зорцем був булавний Кліщ. Другим літаком кермував поручник Рудольфер і він творив охорону першого літака.

З появою цих двох літаків над Львовом піднялося кілька польських літаків, котрі негайно затакували галицькі літаки. Пор. Рудольфер з місця став до оборони першого літака, щоби цей зміг відлетіти з місця бою. Вивязався воздушний бій, в часі котрого скоростріл пор. Рудольфера, поцілений кількома кулями, перестав стріляти. Пор. Рудольфер, вже зовсім безборонний і до бою неспосібний, мусів з місця бою усунутися. Він спустився через хмари майже аж над самі дахи Львова, чим скрився перед переслідуванням і щасливо вернувся до своєї бази в Краснім. Також і бомбометному літакові вдалося щасливо вернути до бази.

До менших і більших повітряних сутичок доходило часто — тимбільше, що літаки УГА залітали на 700—800 км вглуб запілля противника. В тім часі літаки не осягали такої скорости лету, як сьогодні і віддаль 700—800 км потребувала 6—7 годин лету.

З боєвих завдань літаків УГА треба згадати окремі обстріли частин військ противника на маршах. Літаки при цих нападах знижувалися на висоту 200—300 метрів і звідти розпочинали обстріл зі скорострілів не зважаючи на те, що скоростріли на літаках не мали приспособлення для стрільби вділ та що тоді УГА відчувала дошкульний брак стрілива.

Зі значніших летів доконано найбільше боєвих летів над Львовом, бо до 15—18 летів. Над Перемишлем около десяти. Були це лети бомбометні, для спричинення якнайбільшої матеріяльної і моральної шкоди. За ціль бомбардовання служили спеціяльні обєкти пр. у Львові головно залізничий двірець і електрівня. Підчас другого з черги бомбометного лету над Львовом ушкоджено львівську електрівню в такий сильний спосіб, що вона була довший час нечинна. Дальшою з черги ціллю бомбометних летів був залізничий шлях Львів—Перемишль. В цім районі відбулася найбільша скількість налетів літаків УГА на піхоту противника — особливо в підготовчім періоді концентрації цеї піхоти для рішучого наступу на УГА. З цих летів повертали літаки до Красного майже завсігди з рядом дір в кадовбі і крилах літаків. Деколи були ушкоджені і мотори.

В цих летах відзначувалися спеціяльно летунинаддніпрянці, а до своєї трагічної смерти полк. Б. Губер. Очевидець воздушних боїв полк. Губера, знавець летунства, твердить, що його боєва тактика була чудом летунської боєвої техніки. Після його смерти, примат був весь час в руках сот. Євського — рівнож наддніпрянця, який зістрілив 9 літаків.

З дальших завдань летунства було кермовання далеким обстрілом нашої артилерії і допомога піхоті УГА в наступах, а згодом прикривання відвороту бригад УГА.

Відворот УГА.

Недовго тривав розцвіт летунства УГА. В половині травня УГА розпочала перший відворот, а дня 18-го травня 1919. року одержала „Перша Летунська Сотня" в Дулібах під Стриєм приказ евакууватися до Станиславова і там очікувати дальших приказів. Тут сотня одержала приказ від от. Пузи, тодішнього летунського референта при Державнім Секретаріяті Військових Справ, закарпатського українця, вислати 3 літаки через Карпати на південь, на Закарпаття. З незнаної причини всі ці літаки сіли на території Чехословаччини і були інтерновані.

Памятні хвилини

Спомин.

Написав: Мгр. *Володимир Кривокульський.*

31. жовтня 1918 р. год. 5-а попол. була, коли саме Виділ Медичної Громади львівського університету зібрався в домівці Медичної Громади при вул. Пекарській, щоби перебрати урядування від уступаючого Виділу. Саме підписували книги, як до домівки Медичної Громади ввійшов товариш-студент з словами на устах: „Панове, товариші! Киньте своє урядування. Важніші справи на часі. Цеї ночі маємо перебрати владу у свої руки“. Почувши таку вістку, ми замкнувши домівку, розійшлись, щоби вкоротці зійтися в Народному Домі, де з великою осторожністю йшли приготовання. Пішов і я, а по дорозі поступив до хати, щоби рідним сказати, що іду до Народного Дому, а братови, який служив при австрійськім війську у 15 п. п. в Моравській Остраві і саме був на відпустці, сказав я відходячи: „Ти, Стефку, від нині вже не вояк австрійської армії, а української“. Мама, слухаючи того, що говорю, вірити не хотіла, та я не мав часу на довшу розмову.

В Народному Домі застав я вже деяких товаришів, а на III. поверсі, здається мені в клясі VI б, урядував, що так скажу, штаб, на чолі якого стояв бл. п. полковник і пізніший перший секретар військових справ Вітовський. Праця горить, дзвінки телефонів дзвонять та звідомляють про положення у Львові. Це „наші“ звідомляли, як маються справи в поодиноких дільницях, в яких знаходяться військові казарми. Цілу ніч у Народному Домі ніхто не спав, всі здавалось немов в горячці ходять, свідомі того, що ось-ось за кілька годин має статись. Бл. п. Вітовський разом із своїм штабом працювали, ні на хвилину не відривались від слухавок телефону, а все вслухувались в їх звуки та записували подавані щораз то нові відомости відносно положення в місті. Ні на хвилину не відривали очей від карт, в які гляділи та на яких значили поодинокі місця, що вже були в наших руках. Чуємо: 19 полк п., що стояв на Личакові, роззброєний; всі вояки не-української народности споваджені до двох великих саль сидять під сторожею, а наші хлопці ждуть на приказ штабу.

О год. 3-ій над раном наспіла телефонічна відомість, що й поліція, яка найдовше опиралась, також роззброєна.

Поляки щось здогадувались та раз-в-раз висилали на звіди своїх людей, а навіть поліцію. Одного такого розвідчика вдалось залозі Народного Дому звабити у браму Н. Д., роззброїти та замкнути. Був це перший полонений, але пізніше стверджено, що поліцай українець, якого вислали на розвідку.

На дворі холодно та починає падати дрібний дощик, який своїм цяпотінням нагадує пізну до кінця добігаючу осінь.

— „Ідуть наші!“ — хтось крикнув із присутних на подвірю Народного Дому, а всі його нічні мешканці немов під впливом електричної струї подались туди звідкіля почули голос. Дивляться з бальконів, дивляться з вікон і бачать, як на подвіря Народного Дому входить 36 стрільців у шоломах на головах у повному узброєнні. разом із 6-ма скорострілами. То прийшов перший відділ наших стрільців із 19 п. п., який стояв на Личакові. Проводив тим відділом скорострільчиків хорунжий, імени якого нині собі не пригадую, знаю що з професії народній учитель. Це була перша узброєна наша військова частина, що зголосилась до розпорядження Штабу, який дальше невтомно працював, даючи потрібні вказівки та розпорядки, а який до приходу тої частини мав до розпорядимости лиш студентів університету, які з крісами в руках сповняли охоронну службу в Народному Домі.

Ніч минала, а зближався поволі ранок, як пригадали собі у Штабі, що нема жовто-блакитного прапору, який зрана треба витягнути на ратушеву вежу. Була год. 2-а в ночі. Всі мовчки питали себе, як тому зарадити, де роздобути конечно потрібний прапор.

— Буде прапор — сказав я і не думаючи довго, чим скорше подався до Народної Торговлі.

У місті стріли не вгавають і не знаєш, хто та звідки стріляє. Ніч темна, іду, дощик паде, під ногами мокро і здається довго ішов, заки до брами камениці Н. Т. дістався.

Дзвоню та слухаю, чи не йде хто отвирати.

Нема нікого, а я все дзвоню, щоб чим скорше дістатись до директора Н. Т. п. Лазорка.

Чекаю. Не виходить ніхто з брами, зате виходить чотирьох осібняків з Краківської вулиці та йдуть прямо до мене. Та в тім чую скрегіт ключа в замку брами, яка відчиняється, і я входжу в браму, яку чим скорше за собою замикаю. І ще не замкнув я добре брами, як розляглись один, другий і більше стрілів. Та я вже був за брамою, а за кілька хвилин дзвонив я вже до мешкання директора Н. Т. п. Лазорка.

Отвирає двері сам директор, зденервований, з розбурханою чуприною, дрожачи на цілому тілі.

— Що чувати — питається мене.

— Все добре — відповідаю та зараз додаю — давайте п. директор жовто-блакитний прапор — треба його вивісити на ратушевій вежі.

Незабаром приніс сторож камениці прапор, до якого додав директор фляшечку коняку та пачку цукру, кажучи: дайте там хлопцям по чарці, може померзли.

Я розпращався з шан. директором, подякувавши за прапор та за дарунок для стрільців та подався у поворотну дорогу до Н. Д., яку відбув я цілком щасливо та віддав прапор бл. п. Вітовському, разом з коняком та цукром, який розділено між стрільців.

Прийшов ранок, довго очікуваний ранок. Була год. 5-а рано, коли всі присутні у VI б клясі, які цілу ніч працювали, споглядали на ратушеву ве-

жу та очікували жовто-блакитного прапору на його машті.

Година 5.15 хвилин ще нема.

Година 5.30 ще не видно нічого на ратушевій вежі, аж щойно о годині 6-ій рано 1. листопада 1918 р. щось замаячіло на ратушевій вежі. Дивимось крізь вікно салі, в якій запанувала повна тишина. Ще хвилину не видко було нічого, та в тім поволі зачав підсуватись вгору на ратушевій вежі жовто-блакитний прапор.

Падолист 1918 р. в Чернівцях

Уривок із споминів.

Написав: *С. К. З.*

Я перебуваю на відпустці в Чернівцях.

1. XI. 1918 стрічає мене на Панській вулиці панна Б. і оповідає про переняття влади українцями у Львові.

З Чернівців і Вижниці виїхало около 500 У. С. С. до Львова на підмогу. По дорозі в Снятині роззброїли У. С. С. стаційну і двірцеву команду і віддали в руки місцевих українських старшин і вояків.

Того самого дня в Народному Домі при вул. Петровича 2, відбулося зібрання молоді, що студіювала в Чернівцях так ґімназійної як і академічної (цивільної). Зібрання було скликане відрухово в звязку з маніфестом цісаря, революцією в Австрії, а також з огляду на потребу заняти якесь становище.

На зібранні було коло 50 осіб самої молоді. З військових був я лишень один і то припадково попав туди.

Зібрання відкрив матурист Е. Козак. В коротких словах зясував він загально-европейське положення, як також положення на Великій Україні. Опісля перейшов до цісарського маніфесту про самоозначення народів. Зокрема торкнувся українців на Буковині, при чім остро виступав проти німців ,які не мають права до Буковини. Вказав на те, що кождий з присутніх на салі має рішати про права українського народу на Буковині. Ніхто не сміє відмовитися від праці для Народу.

Більше в тій справі ніхто голосу не забирав. Промовець закінчив промову словами „Хай живе Велика Незалежна Україна!“.

Всі присутні відспівали гимн „Ще не вмерла Україна“ і розійшлися.

Чи ініціятором зібрання був сам Козак, чи був кимсь інспірований, того не знаю. Факт, що він так добре визнавався на політичних обставинах, і мав найновіші відомости про загальноевропейські відносини, заімпонував всім присутнім.

І дійсно в кілька днів пізніше ті молоді люди працювали для справи подекуди може ліпше, як декотрі наші старшини.

Того самого дня вечером приїхав з Великої України один курінь 24. п. п. Частина того куреня зараз на двірці розлетілася. Старшини не були освідомлені про те, що можна було цілий курінь використати для заняття міста.

6. XI. заняли представники „Української Національної Ради“ при помочі війська під командою І. Поповича і поручника Івановича державні інституції. Управу намісництва перебрав від президента Буковини Омелян Попович.

Управа на перший погляд була в руках українців. Не було зате сильної військової орґанізації. Крім того спровоковано військо, яке зачало рабувати маґазини і з награбованим майном утікати домів.

Цю анархію і нашу незорґанізованість використали румуни. В королівстві орґанізувалася реґулярна армія, яка стояла на границі в Глибокій, віддаленій яких 20 км. від Чернівців.

Літак ґенерала Задика розкинув 10. XI. відозву до населення Буковини, в якій заявляв, що на підставі історичних прав і з огляду на те, що хоче привернути лад, зліквідувати анархію, прилучує Буковину до Королівства Румунії. Населення повинно заховати спокій і т. д.

Того самого дня Українська Національна Рада покинула Чернівці. Омелян Попович виїхав до Заліщик, 11. XI. 1918 військові частини ґенерала дивізії Задика заняли Чернівці по Прут.

Військові наші частини головно старшини відїхали до Кіцманя, а декотрі до Коломиї. Решта військових частин заняли позиції під Ленківцями і Мамаївцями над Прутом, де держалися до дня 20. XI. 1918.

Не від річи згадатиби про заняття українськими військами північної Буковини.

В Заставні урядували давні австрійські урядовці. Старшина одержав лише двох мужів довіря українців.

Тим зазначувалася українська влада в повіті Заставна.

В Кіцмані переняли управу від Австрії українські старшини і військо. Також засновано Повітовий Комісаріят.

Військову стаційну команду під назвою „Отаманство“ в Кіцмані переняв від австрійських військових частин поручник Стасюк, який звався „отаманом“. Здається, що це була одинока стаційна команда на Буковині і в Галичині, що так шумно називалася.

Решта частини Буковини над самим Дністром Дзвинячку і залізничу стацію з цукроварнею „Крещатик“, заняли представники військової української управи „Стаційної Команди“ в Заліщиках. Були там малі військові інтендантські частини, які займалися збиранням збіжжя. Тут попало в руки військової управи багато майна.

Після заняття Дзвинячки і Крещатика, всі спра-

ви залагоджувано, розуміється, аж до заняття тої частини румунами в Стаційній Команді в Заліщиках.

Яке велике значіння приписували румуни заняттю українською управою в Заліщиках цих місцевостей послужить факт, що в місяці січні 1919 р. румуни зажадали вже по заняттю Дзвинячки і Крещатика офіціяльної їх передачі Українською Стаційною Командою в Заліщиках румунам. В тій цілі Українська Стаційна Команда в Заліщиках вислала представника З. О. У. Н. Р. в особі четаря Й. Г... з передачі Дзвинячки і Крещатика румунам списано протокол в українській і румунській мові

Цей „дипльоматичний" факт свідчив, що румуни не чулися певними між чисто українським населенням.

Не від речі буде згадати про українську ґімназію в Кіцмані. Управу від австрійських військових частин перебрано при помочі ґімназистів української ґімназії. Також з Кіцманя „Отаманство" вислало підмогу українським частинам, які боролися ще в селі Мамаївцях. Підмога складалася переважно з тих молодих ґімназистів.

З того часу, з тої визвольної боротьби, оповідали опісля ґімназисти такий характеристичний епізод.

Ученики всіх кляс від 3—8-ої зорґанізували підмогу для війська під Мамаївцями. Кождий з них взяв кріс, а крім того цілий відділ взяв два скоростріли. З піснею на устах, вибиралися в похід, готові вмерти за Справу.

Один з професорів відраджував їм, кажучи, що не оплачується іти з мотикою на сонце тим більше, що старші, себто провід „Українська Національна Рада" згодилася фактично на окупацію Буковини. На те відповіли йому з обуренням його власні учні, що вони мають кріси, а не мотики. а сонце далеко, зате ворог близько. В такім разі наука п. професора на ніщо не придалася. Вони мовляв, хотять здати іспит з того, чого научилися від професора, а іменно: ідеї перепроваджувати в чин. При тім один із присутніх зачав цитувати з клясиків ріжні вислови героїчні як: „dulce e decorum est pro patria mori"! Як не втримаємося під Мамаївцями, то згинемо, а смерть наша буде протестом перед світом, що Буковина наша і що ми впали за Справу, як пристало вірним синам України

Професорові зі зворушення потекли сльози з очей.

— Як так — відповів професор — то йдіть!

Під Мамаївцями, Лужанами, а вкінці під Клівodином держалися до грудня.

Багато з них лягло головами за ідею. Останки відступили на Снятин, Коломию, а декотрі на Заліщики.

Ще про розстріл комісаря Табукашвілі

Я як очевидець розстрілу большевицького комісаря Табукашвілі, хочу справити деякі розбіжности, які зайшли в описах д-ра Максимчука, д-ра Шухевича та п. Стефанишина. Зазначую, що опис д-ра Максимчука в книжці „Кожухів" є правдивий з винятком того, що не булавний автопанцирного дивізіону, а чета стрільців добровольців, зорґанізована підхорунжим Романом Лісковацьким бувшим У.С.С., всі з 4 куріня XI бриґади (от. Шльоссера) доконала цеї пімсти.

На стації Вапнярка була тоді в ваґонах XI і XIV бриґада. Згадані стрільці довідавшись про смерть от. Воєвідки з руки Табукашвілі зорґанізувалися по військовому під проводом підхор. Р. Лісковацького, розоружили ескорту відділ жандармерії У. Г. А (около 16 жандармів і 1 старшина), що везли Табукашвілі на суд, а опісля викинули комісаря з ваґону і повели через залізничий шкарп за стацію Вапнярка 150 до 200 метрів в напрямі Жмеринки. Підчас ескортування стрілець С. Ш. (зі Львова помічник інтроліґатора) убив комісаря Табукашвілі вистрілом кріса в потилицю. Правдою є, що цю пімсту викликав сам Табукашвілі чваннячися своїми братами на високих большевицьких становищах і що йому як він казав „і волос з голови не спаде, а я ще убю сто ґалічан офіцеров-контрреволюціонеров".

Сверджую правдивість вище сказаного, як наочний свідок, а тоді рахунковий старший десятник при скоростр. сотні IV. куріня XI бригади.

Никола Шалаваґа в Ниневі Долішнім, повіт Стрий.

Як Українці в Сколім перебрали 1918 р. владу від урядів Австрії

Спомин.

Написав: *о. Михайло Мосора.*

Дня 31. X. 1918 р. приїхав до мене несподівано якийсь академік (назвища не памятаю) і каже:

— Завтра скільські українці мають переняти владу у свої руки.

— Та як і з ким? — питаюся.

— Мене це нічого не обходить — відповідає. Мене вислала зі Львова Національна Рада дати таке доручення скільським українцям. Нас розїхалося кілька сот академіків з таким дорученням по цілім краю. Завтра у Львові переймають українці владу і це має статися у всіх містах.

З тим він відїхав.

Я скликав негайно свідоміших українців до себе на нараду, оповів їм, яке доручення маємо зі Львова і прошу їх застановитися, як маємо це доручення в діло перевести.

Стало на тім, що ми перші в Сколім не візьмемося за таке ризиковне діло, але будемо взоруватися на інших містах. Тому ми ухвалили вислати двох делеґатів на звіди до Стрия, щоби вони там обсервували, як та справа там піде. Поїхали Ірина Шабіянік, Михайло Гребеняк і Теодор Бекеш. Делеґати вернулися вечором і розповіли, що справа пішла цілком гладко і українці переняли в свої руки без найменшої трудности всі уряди. Тому постановлено, що 2. XI. маємо ми українці перебирати всі уряди у Сколім у свої руки. Вибрали ми до того комітет з пятьох людей, до якого входили отсі особи: о. Михайло Мосора, Іван Форович, Теодор Бекеш, Михайло Гребеняк і Іван Цогла.

Була пятниця. Я мав відправити Службу Божу і просив комітетових, щоби на мене заждали, аж я скінчу Службу Божу, а тоді підемо разом до всіх урядів перебирати владу. Однак вони мене не послухали, бо коли я вийшов з церкви рано о 9-ій годині і з ними стрінувся, вони заявили, що станиця жандармерії уже під владою українців. Був там один жандарм українець, його настановили командантом, інші підчинилися, а декотрі уступили.

По тім ми удалися до староства. Старостою був добряга Новак. Коли ми заявили, що українці перебирають у свої руки по Австрії владу, він здивувався і сказав: „А я мисьлялем же поляци". Ми йому заявили, що українці і просили, щоби зібрав ввесь урядничий персонал і це йому закомунікував. Коли урядовці зібралися і їм сповістили, що українці перебирають владу, то ми заявили:

— „Панове, маєте до вибору: або уступити, або лишитися на своїх становищах. Однак мусите заприсягти на вірність Україні і підчинятися зарядженням нового старости".

— А кто бендзє старостом? — запитав пан Новак.

Відповідаємо, що п. Стефан Коженьовський, який був при старостві харчевим референтом. На те п. Новак скривився і просив нас в імени цілого урядничого персоналу дати їм один день до надуми. Ми на це пристали, а на другий день просили нас урядовці дати їм перепустку і відїхали в свої сторони. Залишився один секретар Франц Маєр, не з переконання, лише для інтересу.

Від староства ми удались на почту і там по нашій заяві, що українці переймають уряди в свої руки, усунули негайно начальника почти Куґліна і наставили начальником дотеперішню касієрку українку Марію Ярошівну. Віддали їй касу, а до помочі для неї в урядуванні додано її ще старшого возьного Григорія Сокача.

По полудні я мав похорон, а інші комітетові без перешкоди перебрали суд і податковий уряд. Провізоричним начальником суду був тоді українець Степан Залєвський і він остався начальником, а в податковім уряді був касієром українець Степан Баранецький і йому поручено далі вести скарбовий уряд. Найдено готівки в касі 20.000 кор. паперами. В такий спосіб найважніші уряди заняли українці

Вечором зібрався комітет і призадумався над тою історичною подією, яка щойно звершилася. Голова ходором ходила. У всіх на лицях пробивалась радість, що нарешті удалося українцям здобути свою владу у своїй Батьківщині, але заразом і острах чи вдасться цю владу задержати.

На другий день по безсонній ночі вибрано Повітовий Секретаріят під проводом повітового секретаря вже п. Коженьовського, а в склад прибічної ради увійшли: місцевий парох о. Михайло Мосора, посол Лев Левицький, міщанин Григорій Сокач і селянин Василь Шолопата. Той секретаріят почав урядувати в кімнатах бувшого староства. В маґістраті урядувала рада зложена з 12 радних, до яких допущено двох радних поляків і 2 жидів. Посадником міста був Андрій Федорика, а громадським секретарем був Іван Форович.

З листів до Редакції

До

ХВАЛЬНОЇ РЕДАКЦІЇ „ЛІТОПИСУ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ" У ЛЬВОВІ.

В „Літописі Ч. К." з 1930 року ч. 7—8, в статті „Матеріяли і документи" — перші дні листопада — є між іншими звіт з Комарна.

Звіт цей не є правдивий і сьогодні в 20-ті роковини Листопадового Зриву та в імя історичної правди передаю докладний перебіг першого листопада в Комарні.

Вночі з 31. жовтня на 1. листопада 1918 р. приїхав пок. Василь Добровольський, студ. теол. з приказом Військової Команди до мене як провідника пол. орг. Нар. Дем. Партії на округ Комарно. Під йогож проводом відбулася негайно нарада в хаті пок. Івана Бея в Кліцку. Рішено виконати приказ і перебрати владу в українські руки. В тому часі в Якимчицях-Кліцку під проводом австр. старшини стаціонувало 29 жовнірів 40. п., завданням яких була реквізиція збіжа. Відділ охотників поділився на дві частини. Одна під проводом учит. канд. пок. Стасюка Петра (згорів в тюрмі на Лубянці під псевдонімом Орський) роззброїла жовнярів в Кліцку, друга під моїм проводом роззброїла жовнярів в Якимчицях. Добуту зброю зужито для охотничого відділу, котрий складався зі старших громадян Якимчиць-Кліцка з виїмком одного комарнянця Олекси Пелєнського з Липя, який зараз перебуває на Вел. Україні.

Відділ цей числив 30 крісів і подався до Комарна, щоб роззброїти станицю жандармерії і відділ ляндштурми.

По дорозі з Якимчиць до Комарна відділ збільшувався з неузброєних міщан Розлуки та Гори. В чит. на передмістю Комарна відділ переглянено, поділено на дві частини та поучено як має відбутися наступ. Більша частина під моїм проводом роззброїла станицю жандармерії, друга полевих жандармів. Наступ обох частин відбувся так нагло і несподівано, що ніхто не мав можности ставити опору. О год. 4-ій ранком станиці жандармерії в Комарні були роззброєні, а число крісів сягало пів сотні.

З Комарна вислано негайно відділи для роззброєння станиць жандармерії в Погірцях. Городжанці Великій, Коропужи і Порічу. Занято суд, почту і інші уряди в Комарні.

Комісарем на суд. округ Комарно призначено пок. д-ра Івана Коса, адвоката в Комарні. З браку українських старшин я мусів тимчасово як підстаршина обняти обовязки військового коменданта, до часу приходу з Подолець поручника Мартинюка. В дні 3. листопада приїхав зі Ширця разом з пок. В. Добровольським пор. Тибінка. Я перейняв справи господарські, а харчеві учит. Михайло Зубрей.

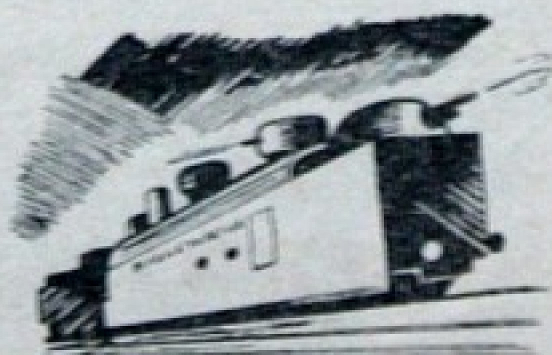

Живі ще учасники роззброєння з Якимчиць-Кліцка. Сидять від ліва: Гринь Тершаковець, Микола Стельмах. Стоять від ліва: Ковтун Михайло, Шведа Іван с. Федька, Тершаковець Іван с. Василя, Михайло Жук. Бракує з живучих Шведи Івана с. Стефана, Гжебовського Михайла і Мортка Штрайта.

В склад місцевої господ. ради входив також москвофіл о. М Раставецький, тоді парох Рімна та поляк Юза Дрозд, господар з Хлоп. Жиди віднеслись до перевороту прихильно, натомість жид. інтелігенція як лікар Блявер (мав двох синів у пол. легіонах) та ветеринар К. були скритими прителями поляків і в перших днях листопада вели тайну переписку і передавали листи родин до цих поляків, що скривалися перед укр. владою і навпаки.

Роззброєння в Рудках відбулося щойно в дні 2. листопада під проводом о. Онишкевича і щойно від того дня пов. Рудки вповні перейшов під українську владу.

Гринь Тершаковець, б. посол

При І-ій Бриґаді Червоних Українських Січових Стрільців

Написав: *П. Миговнч.*

(Продовження).

Зараз за повищим наказом ч. оп. 477. з 17. ІІІ. команда І. Бриґади УСС. видала черговий приказ ч. оп. 478. з дати того самого дня. Цей наказ доповнював попередний наказ відносно ваґонування частин та їх розльоковання. І цей наказ наводжу дослівно.

„Команда І. Бриґади УСС. ч. оп. 478. Бершадь, дня 17. ІІІ. 1920. Для дальшого приготовання бриґади до заваґонування заряджую:

1. Тов. Шепарович опускає 18. ц. м.[1]) село Городище. Ті частини артилерії, які там находяться, оскільки їх ще не заваґоновано, перевести до Рудниці або Попелюх.

2. 1. п. п. УСС. відходить 18. ц. м. до Городища. Дальші прикази у кермуючого транспортами тов. Байґерта на ст. Рудниця.

3. 3. п. п. УСС. переходить 18. ц. м. до Жабокричкн, 19. ц. м. до Торканівки, а 20. ц. м. до Городища. Дальші прикази одержить у кермуючого транспортами на ст. Рудниця.

4. І. Кінний полк УСС. осягне 18. ц. м. їздці Слободолуг, а обоз Чечельник або Вербку, 19 ц. м. обоз підтягнути, дальші прикази у реґулюючого транспортами на ст. Рудниця.

5. Команда Бриґади відходить 19. ц. м. з Бершади і осягне найпізніше 21. ц. м. Чорномін.

6. Тов. Волощук забезпечує 7. полком УСС. і 2. Кавалєрійським полком дальший вивіз добра з Бершади В'н відходить з 7. п. п. УСС. звідси аж тоді, коли цілий вивіз буде покінчений.

Після цього має полк першого дня осягнути Жабокричку, а для дальшого походу відібрати вказівки у кермуючого транспортами на ст. Рудниця. Подається до відома, що в Бондурівці стоїть 6. полк ІІ. Бриґади.

2. Кінний полк остає також по відході 7. полку УСС. в Бершаді і продовжує розвідку в сторону Буга. Тоді він підлягає прямо Команді ІІ. Бриґади

7. Тов. Верніш веде дальше вивіз матеріялів з Бершаді. Він відішле ті частини (технічна сотня, бриґадна харч. валка), які заняті при вивозі оскільки в Бершаді непотрібно, через Жабокричку в район коло Рудниці.

8. Іде до 1-го, 3-го, 7-го п. п. УСС. 1-го Кінного полку УСС., тов. Кнайфля, легкого гарм. дивізіону тов. Шепаровича, 2-го Кінного полку тов. Аркаса, тов. Байґерта, тов. Верніша і політкома.

За згідність Матійців. — Командант І. Бриґади УСС Шаманек в. р.

Т. В. О. Політкома І. Бриґади УСС: Струхманчук, в. р.

[1]) В ориґіналі написано 1 № с. м. Треба припускати, що мало бути: 18. або 19. березня. П. М.

Повищі два накази команди І. Бриґади УСС вказують, що штаб на чолі із командантом Бриґади, бувшим начальником штабу Української Галицької Армії полковником Шаманеком не вживав офіціяльної назви в приказах — Червоні Укр. Січові Стрільці. Назва ця не вкорінювалася до наших частин. Традиція Українських Січових Стрільців робила своє.

Тепер командував дивізією товариш Дубовий, давний поручник російської армії. Начальником штабу був бувший полковник ґенерального штабу товариш Волков. Штаб дивізії був в місті Бердичеві. Дивізія належала до XII. совітської Армії. Штаб Армії був в Києві. Командував нею відомий Муравйов.

В склад 44 совітської дивізії входили бриґади: богунська, пластунська, таращанська. Доповнено її 1-ою бриґадою ЧУСС. Стан дивізії числив з на-

КОЛИШНІ ЧЛЕНИ У. Г. А. 1918—1920 Р. Р. З ЯГОЛЬНИЦІ СТАРОЇ.

Перший ряд вгорі з ліва на право: 1. Стр. Яків Гордій; 2. Стр. Михайло Пильний, ранений на Вел. Україні під Брацлавом; 3. Стр. Василь Кучерський; 4. Стр. Яків Заліпа; 5. Стр Іван Ченькалюк; 6. Стр. Михайло Пильний, с. Івана; 7. Стр. Максим Біловус. — II. ряд: 8. Стр. Іван Юрків; 9. Стр. Гринь Біловус, ранений за Львів; 10. Стр. Гринь Горлій; 11. Стр. Юліян Савків; 12. Стр. Мик. Голінатий; 13. Стр. Гринь Коцюлима; 14. Стр. Петро Юрків. — III. ряд: 15. дес. Михайло Тимофтей; 16. Стр. Осип Пильний; 17. Дес. Олександер Червоняк; 18. Чет. Іван Цибульський; 19. Ст. дес. Тома Запотічний; 20. Дес. Ілія Полевий; 21. Стр. Іван Сосновський. IV. ряд: 22. Стр. Степан Ченькалюк; 23. Стр. Павло Старовський; 24. Стр. Дмитро Шевчук.

КОЛИШНІ ЧЛЕНИ У. Г. А. ІЗ СЕЛА ТУДУКІВ, пов. СНЯТИН. Лежать з ліва: стр. Василь Курилюк, с. Івана і стр. Николай Ілюк, с. Ілі. — Сидять з ліва до права: 1. Ст. дес. Михайло Корбут, с. Івана; 2. Дес. Василь Придка, с. Петра; 3. Стр. б. У. С. С. і інв. 50% У. Г. А. Дмитро Стрипко, с. Леся; 4. Вістун однороч. телеф. Олекса Маковійчук, с. Василя; 5. Стр. жандармерії Лесь Мокрій, с. Николая; 6. Дес. Василь Джелеп, с. Грицька; 7. Дес. від жандармерії Павло Бегей, с. Василя. — Стоять від ліва до права: 1. Стр. Василь Маґерка, с. Юрка; 2. Стр. Дмитро Парасюк, с. Василя; 3. Стр. гарматчик від тяжких гавбіц Михайло Бегей, с. Івана; 4. Стр. Михайло Орищук, с. Василя; 5. Вістун б. У. С. С. Юрко Корбут, с. Івана; 6. Стр. Михайло Маковійчук, с. Николая; 7. Стр. жандармерії Юрко Парасюк, с. Николая; 8. Стр. Василь Панько с. Леся; 9. Стр. Андрій Панько, с. Петра; 10. Стр. Лесь Парасюк, с. Грицька.

шою бриґадою 3.000 мужа. Чи ця цифра точна — не можу твердити.

Нашою бриґадою командував тепер коротко сотник УСС. Богдан Білинкевич. Потім обняв команду галичанин Баран. Начальником штабу був підполковник Бізанц.

7-ий наш полк ЧУСС — переіменували тепер на 2-ий полк піхоти ЧУСС. В бриґаді 1-ий полк залишався 1-им полком, 7-ий полк приняв назву 2-ий, а 3-ий полк задержав свою попередню назву.

Командний склад 2-го полку ЧУСС представлявся тепер так:

Штаб полку:
отаман Роман Волощук, командант полку,
сотник Андрій Олексин, заступник команданта,
поручник Северин Байґерт, адютант,
„ Северин Модрицький, другий адютант,
„ Ярослав Пастернак, муніційний рефер.,
„ Ярослав Кулик, телефонічний рефер.,
„ Самуель Вайс, технічний референт,
„ Осип Ґардецький, обозний референт,
сотник Др. Евген Олексій, полковий лікар,
ветер. чет. Іван Щебель, ветеринарійний лікар,

I. Курінь:
Сотник Василь Чарнецький, командант куреня,
поручник Микола Тофан, адютант,
„ Михайло Литвин, командант 1-ої сотні,
четар Добромільський, командант 2-ої сотні,
поручник Володимир Федак, командант 3-ої сотні,
„ Іван Олинець, командант скоростр. сот.,
четар Михайло Білокур, четовий командант,
„ Василь Мицик, „ „
„ Мих. Кордуба „ „
„ Вархоляк, „ „
„ Олекса Черник, „ „
хорунжий Андрій Шкварок, четовий командант,
„ Степан Косар, „ „
„ Вас Ґаврецький, „ „
бунчужний Филипович, „ „

II-ий Курінь:
Сотник Віктор Бравн, командант куреня,
поручник Олександер Кліш, адютант,
саніт. поруч. Ярослав Гинилевич, курінний лікар,
поруч. Андрій Хома, командант 4-ої сотні
„ Степан Голінатий, „ 5-ої „
„ Йосиф Баран, „ 6-ої „
„ Петро Мигович, командант скоростр. сотні,
„ Юліян Богачевський, четовий командант,
„ Микола Кос, „ „
четар Михайло Богунович „ „
„ Степан Бріль, „ „
„ Степан Федак, „ „
„ Дмитро Турій, „ „
„ Пігут, „ „
„ Бабяк, „ „
воен. хор. Мих. Романишин, „ „
бунчужний Гриць Юринець, „ „
підхор. Гриць Слюсарчук, „ „

III-ий курінь:
Сотник Рудольф Мар, командант куреня,
поручник Бандрівський, адютант,
„ Юліян Темник, командант 7-ої сотні,
„ Мазур, „ 8-ої „
„ Фридрих Оберлендер, ком. скоростр. с.,
четар Андрійчук, четовий командант,
хорунжий Порфір Світальський, четовий команд.
„ Андрій Пеленський, четовий команд.
Булавна сотня: сотник Михайло Ліщинський, ком.
Провіянтура: пор. Василь Білецький, командант
четар Кость Личковський, помічник,

хорунжий Володимир Горбовий, помічник,
„ Вільгельм Бехтльоф, помічник,
рах. четар Василь Ольховий, ліквідуючий,
четар Іван Ліщинський, скарбник,

Перевязочна:
Четар Василь Джус, командант госп. частини,
лікар Сергій Дудицький,

Комісарі:
Володимир Стойкевич, полковий комісар,
Микола Вербовий, заступник полков. комісаря,
Василь Микелита, комісар I-го куреня,
Осип Левицький, комісар II-го куреня,
Михайло Базник, комісар III-го куреня і голова культурно-освітнього гуртка при полку.

Решта старшин VII-ої львівської бриґади по реорганізації армії при большевиках, відійшла із села Фльорин під Бершадю в розпорядження Полевого Штабу ЧУГА. Доля їх була незавидна.

Орієнтація про фронт.

Дня 31. березня рушив полк дальше на захід — ближче фронту. I-ий курінь до с. Подолянці, II-ий до с. Колки, а III-ий до хуторів коло Подолянців. Штаб полку з I-им куренем в с. Подолянці.

Дня 1. квітня команданти I-го і II-го куренів враз із сотенними командантами удалися на фронт, щоби зорієнтуватися в терені.

Наш полк мав заняти боєві становища, на котрих дотепер був полк пластунської бриґади. Штаб того полку містився в селі Красносілці. Ми приїхали до Красносілки і познайомились із командантом полку та його адютантом. Комендант полку — це давний російський підстаршина. На воєнних справах визнавався добре. Він інформував нас про власні частини — де розположені. Про поляків відомостей не мав. Знав лише, що вони знаходяться в місточку Любарі і Чарторії.

Адютант полку, це давний російський старшина. Пізнати це було по добрім тоні його поведінки. Був повздержливий у бесіді — більше говорив комaндант полку.

Поінформувавшись здебільша про фронтову лінію, удалися ми із Красносілки: комaндант I-го куреня зі своїми сотенними командантами до сіл: Хижинці, Войтівці і Меленці. Сотенні команданти II-го куреня враз із своїм курінним командантом удалися до сіл: Браталово, Михайлівка і Вищекуси. Наш курінь мав перебрати охорону тих сіл.

В селі Браталово була большевицька курінна команда. Командантом того куреня був молоденький хлопчина. Приняв нас дуже нерадо. Нашим приходом був дуже схвильований та чогось збентежений. Опісля показалось, що він нас настрашився. Причини до його страху ніхто з нас не дав. Ми були... союзниками.

Курінь той числив до 50 чоловіка. Був тут також помічник команданта куреня. Був також комісар, були сестри-санітарки. При курені була якась учителька, що навчала неграмотних стрільців — письма. На західнім краю села була стежа з 5-и чоловіка.

З Браталова поїхали ми (верхом) попри село Михайлівку до села Вищекус. Дорогою між Браталовом і Вищекусами в ліску стрічали ми одну большевицьку стежу. Ціла стежа лежала. Стійки не було. Коло стежі була якась жінка — здається учителька. Щось собі розказували. На нас не звертали уваги.

До Вищекус віхали ми із західнього краю села. Полевої сторожі не стрічаємо. Питаємо селян, де большевики? — У батюшки, — була відповідь.

Нарешті їдучи вглиб села, стрінули ми одного большевика, що тинявся між хатами. Випитуємо його про ситуацію. А він до нас ось так: „В селі нікого нема — всі порозїздились одні до другого села за вівсом, інші до „потребітельної" а кільках поїхало в „розезд" до села Филипці і дальше. Нас остало в селі трьох. Один з „люїсом" є на церкві і „наблюдає".

Так виглядав у большевиків фронт. Ми не дивувалися, що полякам удавалися „нальоти".

Большевицька стежа мусіла харчуватися сама. Кухні не було. Червоноармійці діставали харчі в натурі і самі мусіли журитися, щоби їх зварити. При такому стані охоронна служба повнилася не добре.

Час до часу поляки робили налети на ці села. Оповідали нам селяни, що одного разу в зимі наскочили були поляки на Вищекуси і большевики напів голі і босі утікали аж до села Колки.

Поляки обсадили лівий беріг ріки Случ. Вони окопали і задротували важніші опірні точки. В невтральній полосі вели розвідчу діяльність. Большевицький фронт не представляв одної тяглої лінії. Большевики держалися села — сторожили його малими стежами та вели розвідчу діяльність.

Познайомившись побіжно із ситуацією на фронті, повернули ми вечором до своїх сотень.

Дня 2-го квітня змінив наш полк пластунську бриґаду. Ми заняли ті села, що вчора їх звиділи і так: I-ий курінь відійшов до села Хижинці, обсаджуючи своїми сотнями села Войтівці і Меленці. Курінь II-ий обсадив 5-ою сотнею село Браталово. 4-ою сотнею с. Вищекуси. Сотня 6-та остала в запасі при команді в селі Михайлівка. До кожної сотні приділено по четі скорострілів. III-ий курінь залишився, як полковий запас, в селі Хижинцях. Команда полку в с. Красносілка.

Нашої артилерії в цю пору на фронті не було. Через недобрі дороги — не можна було її до куренів підтягнути. З часом дороги попідсихали і за нашими частинами прибули також наші батерії.

На фронті проти поляків.

Зараз після нашого приходу на фронт почали ми окопуватися. Важніші опірні місця обкопали ми стрілецькими ровами. Приготовили добрі позиції для скорострілів. При цьому провадили ми пильно розвідчу діяльність.

Розійшлась вістка, що большевики стягають свої сили із Сибіру, що там боролися із військами ґен. Колчака і чеських леґіонів. Говорено, що Будьонний зі своєю кавалерією в силі 30.000 шабель приходить на польський фронт. Кружляла вістка, що незабаром розпічнемо офензиву й скоро осягнемо нашу Галичину. Наше стрілецтво приймало радо ці вістки й тішилося, що скоро повернемось до рідних хат.

Крім праці стисло військової приказали орґанізувати по сотнях „Комячейки". По сотнях призначили „політичних робітників", або, як їх коротко

називали „політруків". Політруки держали звязок із курінним політичним комісарем. Тут діставали повони інструкції до своєї праці. Завданням „політруків" була пропаганда комуністичних ідей серед стрілецтва. Про свою працю в сотнях, мусіли політруки голосити щодня курінному комісареві. Курінний комісар мусів звідомляти про цю працю полковому комісареві.

Майже щодня приходили до сотень совітські українські часописи, як „Галицький Комуніст", орган партії большевиків (комуністів) Східньої Галичини і Буковини, часопис „Большевик", опісля „Червона Правда" та багато брошур і відозв.

Почалися тепліші дні. Місцеве селянство Михайлівки почало веснувати. Наші коні возили селянам обірник на близькі городи і поля. Стрільці помагали при тих роботах. За це селяни давали коням сіна, вівса, а стрільцям харч.

Тут виплачено всім заслуженину. Від початку лютого — отже два і пів місяця — не одержали наші стрільці жадних грошей. Заслуженину виплатили совітськими рублями. Тих грошей не хотіли селяни приймати і нічого за них не можна було купити. Селяни продавали тут лише за давні Миколаївські і австрійські гроші, а також за гривні і керенки.

Від 1-го квітня обовязували вже большевицькі приписи щодо винагороди стрілецтва і старшин. Заслуженина стрільця виносила 800 совітських рублів.

Великодні свята не ріжнилися нічим від звичайних днів. Большевики здається нарочно так керували інтендантством, щоби ті дні не ріжнилися нічим від буднів. На свята одержали стрільці по два яєчка. Житний чорний святочний хліб був на половину з кукілю і остоколоси. До їди зовсім не надавався.

Селяни Михайлівки гостили наших стрільців у свята, чим мали. Багатші селяни „гонили" тайком самогон. Хоч совітська влада карала тих, що робили самогон, дуже строго, то викорінити роблення самогону не могла. Самогоном гостили стрільців.

Після Великодніх Свят пересунувся наш курінь трохи на полудне — а саме опустив село Братalово, а заняв село Филипці. Село Браталово обсадив наш І-ий курінь.

В цім часі обняв команду нашої бриґади давний сотник У.С.С. Баран.

На безпартійну конференцію.

Перед самими Великодніми Святами одержали ми приказ, що треба вибрати по одному делеґатові із кожної сотні на безпартійну конференцію, котру уряджувала команда 44 совітської дивізії в Бердичеві. На безпартійній конференції при дивізії мали бути обговорені ріжні біжучі справи, а також треба було вибрати представників на „Всеукраїнський Зїзд" до Харкова, котрий мав розпочатися дня 1. травня.

Знову партія большевиків Східньої Галичини і Буковини орґанізувала зїзд в Києві. Він мав розпочатися дня 23. квітня. На цей зїзд треба було вибрати по одному представникові на 10 членів „Комячейки".

булавного (рахункового). Покійний відбув також цілу епопею нашої Армії на Україні, а по розвалі У. Г. А. був інтернований в таборі полонених в Тухолі.

Вернувши з Тухолі до дому, до кінця свого життя, брав діяльну участь в життю місцевих установ, а то Читальні „Просвіти", Філії Т-ва „Просвіта", Кружка „Рідної Школи", а особливо опікувався аматорським гуртком, якого був довший час режисером. — Совісним виконуванням громадянських обовязків, Покійний давав доказ своєї свідомости і великого патріотизму. Своїм знанням і життєвим досвідом, Покійний радо ділився зі своїми співгромадянами, за що тішився загальною любовою і пошаною. Доказом того були непроглядні маси народу, які дня 28. липня 1937 р. явилися були на похорон Покійного, щоб віддати Йому останню прислугу.

Перед домовиною несено 7 вінців від місцевих українських установ. — Похорон провадило 3 священиків, а перед домом Читальні „Просвіти" попращав Покійного голова Кружка „Рідної Школи" п. ем. суддя Осип Капустинський.

Вічна Йому память! Земля Йому пером!

Друг і товариш
Домінік Кришталович
б. ст. десятник У. Г. А.

вольних змагань.

14. Стр. Гоянюк Федор, с. Василя.
15. Стр. Ґоянюк Петро, с. Михайла.
16. Стр. Захарук Микола, с. Федора, живе на В. Україні.
17. Стр. Іванюк Микола, с. Петра.
18. Стр. Костюк Петро, с. Василя, помер на В. Україні.
19. Стр. Кречко Василь, с. Степана, помер на В. Україні.
20. Стр. Куриляк Гаврило, с. Дмитра, помер на Великій Україні.
21. Стр. Куриляк Василь, с. Миколи, помер на Великій Україні.
22. Стр. Куриляк Михайло, с. Степана, помер на Великій Україні.
23. Дес. Куриліковський Микола, укр. інвалід.
24. Стр. Легуняк Іван, с. Миколи, живе в Ч. С. Р.
25. Стр. Лесюк Гнат, с. Дмитра, помер на Вел. Україні.
26. Стр. Марусяк Семен.
27. Вістун Обрізків Роман, український інвалід.
28. Стр. Пігуляк Юра, с. Миколи.
29. Стр. Савчук Онуфрій, с. Івана, помер на Великій Україні.
30. Стр. Симанчук Степан, с. Онуфрія, помер на Вел. Україні.
31. Стр. Слободян Василь, с. Миколи.
32. Стр. Слободян Петро, с. Миколи.
33. Стр. Сорич Степан, с. Василя, помер на В. Україні.
34. Стр. Сорич Василь, с. Ілька, помер на В. Україні.
35. Стр. Стовпюк Михайло, с. Федора, ЧСР.
36. Стр. Струнчак Дмитро, с. Івана, помер на Великій Україні.
37. Стр. Струнчак Семен, с. Івана.
38. Стр. Тимофіїв Іван, с. Федора.
39. Стр. Тимофіїв Іван, с. Леся.
40. Стр. Чукур Василь, с. Михайла, помер на Великій Україні.
41. Ст. десятник Юрин Петро.

хорунжий Володимир Горбовий, помічник,
„ Вільгельм Бехтльоф, помічник,
рах. четар Василь Ольховий, ліквідуючий,
четар Іван Ліщинський, скарбник,

Перевязочна:
Четар Василь Джус, командант госп. частини,
лікар Сергій Дудицький,

Комісарі:
Володимир Стойкевич, полковий комісар,
Микола Вербовий, заступник полков. комісаря,
Василь Микелита, комісар І-го куреня,
Осип Левицький, комісар ІІ-го куреня,
Михайло Базник, комісар ІІІ-го куреня і голова культурно-освітнього гуртка при полку.

Решта старшин VII-ої львівської бриґади по реорґанізації армії при большевиках, відійшла із села Фльорин під Бершадю в розпорядження Полевого Штабу ЧУГА. Доля їх була незавидна.

Орієнтація про фронт.

Дня 31. березня рушив полк дальше на захід — ближче фронту. І-ий курінь до с. Подолянці, ІІ-ий до с. Колки, а ІІІ-ий до хуторів коло Подолянців. Штаб полку з І-им куренем в с. Подолянці.

Дня 1. квітня команданти І-го і ІІ-го куренів враз із сотенними командантами удалися на фронт, щоби зорієнтуватися в терені.

Наш полк мав заняти боєві становища, на котрих дотепер був полк пластунської бриґади. Штаб того полку містився в селі Красносілці. Ми приїхали до Красносілки і познайомились із командантом полку та його адютантом. Командант полку — це давний російський підстаршина. На воєнних справах визнавався добре. Він інформував нас про власні частини — де розположені. Про поляків відомостей не мав. Знав лише, що вони знаходяться в місточку Любарі і Чарторії.

Адютант полку, це давний російський старшина. Пізнати це було по добрім тоні його поведінки. Був повздержливий у бесіді — більше говорив командант полку.

Поінформувавшись здебільша про фронтову лінію, удалися ми із Красносілки: командант І-го куреня зі своїми сотенними командантами до сіл: Хижинці, Войтівці і Меленці. Сотенні команданти ІІ-го куреня враз із своїм курінним командантом удалися до сіл: Браталово, Михайлівка і Вищекуси. Наш курінь мав перебрати охорону тих сіл.

В селі Браталово була большевицька курінна команда. Командантом того куреня був молоденький хлопчина. Приняв нас дуже нерадо. Нашим приходом був дуже схвильований та чогось збентежений. Опісля показалось, що він нас настрашився. Причини до його страху ніхто з нас не дав. Ми були... союзниками.

Курінь той числив до 50 чоловіка. Був тут також помічник команданта куреня. Був також комісар, були сестри-санітарки. При курені була якась учителька, що навчала неграмотних стрільців — письма. На західнім краю села була стежа з 5-и чоловіка.

З Браталова поїхали ми (верхом) попри село Михайлівку до села Вищекус. Дорогою між Браталовом і Вищекусами в ліску стрічали ми одну большевицьку стежу. Ціла стежа лежала. Стійки не було. Коло стежі була якась жінка — здається

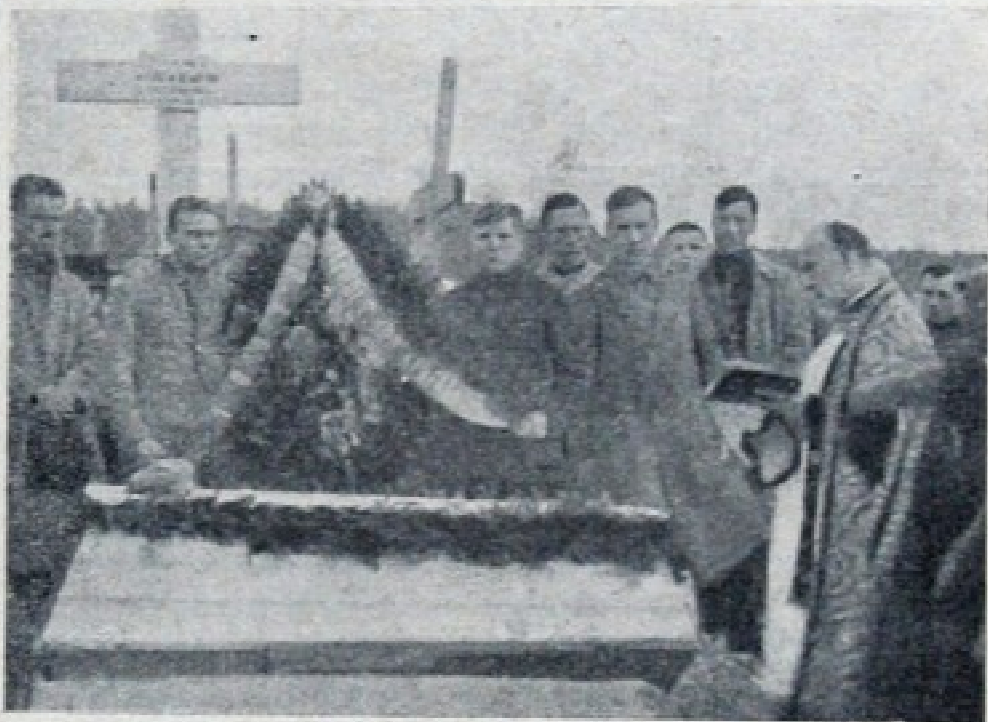
...ні згадки

† ВОЛОДИМИР ЩЕПАНСЬКИЙ
четар У. Г. А.

Уроджений в 1896 р. у Фільварках Малих, повіт Броди, помер дня 6. травня 1921 р. в габорі полонених в Тухолі.

Молодий мрійник, що серед воєнної хуртовини не зразив свого вражливого серця зневірою, а все дивився вперед і непохитно вірив у краще завтра свого народу — зійшов у могилу далеко від Рідної Землі.

Покійний був як товариш дуже люблений за свою веселу вдачу, а як жовнір був між першими, що йшли в обороні волі Рідного Краю. Як адютант III. куреня II. Коломийської Бриґади сповняв свої обовязки по своїм молодим силам як найточніше і на тому становищі був образом витревалости та взором у найтрудніших хвилях, які

Похорони Володимира Щепанського, чет. II. Коломийської Бриґади УГА. в таборі полонених в Тухолі на Поморю. — Місцевий латинський парох Тухолі (німець) відправляє молебень на цвинтарі для полонених. — Двох стрільців II. Бриґади держить вінець, а біля домовини у головах стоїть Іван Драґан, поручник і адютант Бриґади.

приходилось переживати нашим боєвим частинам. Як син бідних родичів, знав дуже добре душу стрільців та ділився з ними останнім куском хліба — додаючи їм своїм приміром витревалости та зеднуючи собі їх любов.

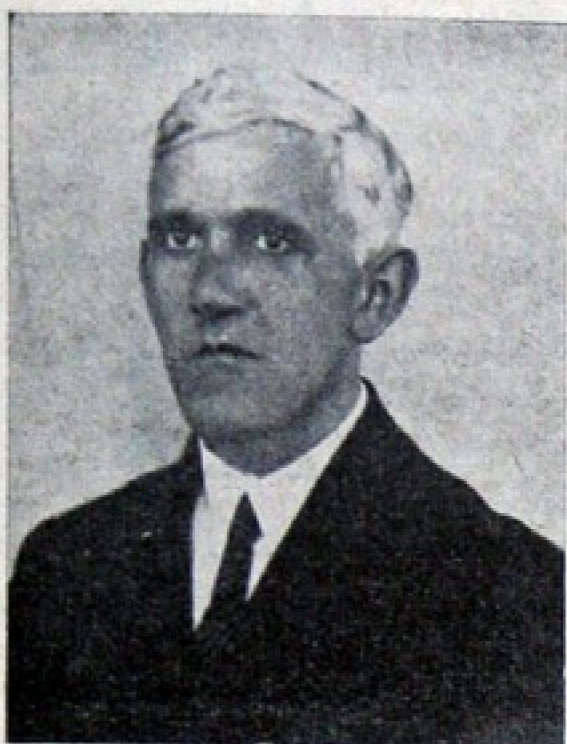
Помер на запалення легенів, перестудившись у зимних, неопалених землянках.

Чужа, холодна, пісковата земля прилягла тіло, у якому било горяче українське серце. В. Й. П.

ОСИП КОШУТА
б. булавний У. Г. А.

Дня 27. липня 1938 р. минув рік, як на мурах місточка Гусятина появились жалібні клепсидри, підписані Виділами всіх українських установ, оповіщаючі про смерть довголітнього члена тих установ, 42-літнього міщанина бл. п. Осипа Кошути, б. булавного-рахункового У. Г. А.

В 1918 р. в місяці листопаді, Покійний вернувши з італійського фронту, негайно зголосився до служби в У. Г. А. та був приділений до Стаційної Команди в Гусятині, де провадив канцелярію, а відтак як здібний рахунковий був перенесений до Провіянтури Окружної Команди в Чорткові, на якім то становищі дослужився степеня

Осип Кошута,
з Гусятина, б. булавний рахунковий Провіянтури Етапної Команди У. Г. А. — помер дня 27. липня 1937 р.

булавного (рахункового). Покійний відбув також цілу епопею нашої Армії на Україні, а по розвалі У. Г. А. був інтернований в таборі полонених в Тухолі.

Вернувши з Тухолі до дому, до кінця свого життя, брав діяльну участь в життю місцевих установ, а то Читальні „Просвіти", Філії Т-ва „Просвіта", Кружка „Рідної Школи", а особливо опікувався аматорським гуртком, якого був довший час режисером. — Совісним виконуванням громадянських обовязків, Покійний давав доказ своєї свідомости і великого патріотизму. Своїм знанням і життєвим досвідом, Покійний радо ділився зі своїми співгромадянами, за що тішився загальною любовю і пошаною. Доказом того були непроглядні маси народу, які дня 28. липня 1937 р. явилися були на похорон Покійного, щоб віддати Йому останню прислугу.

Перед домовиною несено 7 вінців від місцевих українських установ. — Похорон провадило 3 священиків, а перед домом Читальні „Просвіти" попращав Покійного голова Кружка „Рідної Школи" п. ем. суддя Осип Капустинський.

Вічна Йому память! Земля Йому пером!

Друг і товариш
Домінік Кришталович
б. ст. десятник У. Г. А.

Учасники визвольних змагань.

**СПИС У. С. С.-ів
З СЕЛА ІСПАС, БІЛЯ КОЛОМИЇ.**

1. Ілько Бежук, с. Юри, помер.
2. Дмитро Бойків, с. Івана, помер.
3. Василь Бойків, с. Михайла.
4. Степан Гаврилюк, с. Михайла, помер.
5. Микола Гаврилюк, с. Петра.
6. Андрій Ґорда, с. Юри.
7. Петро Ґоянюк, с. Ілька.
8. Михайло Заячківський.
9. Петро Куриляк, с. Дмитра, помер.
10. Василь Пігуляк, с. Івана (Одеса).
11. Федор Сорич, с. Івана, помер.
12. Степан Стовпюк, с. Василя, помер.
13. Іван Тимофіїв, с. Миколи, помер.
14. Онуфрій Тимофіїв, с. Івана.
15. Тимко Тимчук, с. Луки.
16. Дмитро Ткачук, с. Михайла.
17. Тома Ткачук, с. Олени.
18. Василь Юрченко, с. Федора.

СТРІЛЬЦІ У. Г. А. ЗІ СЕЛА ІСПАС, БІЛЯ КОЛОМИЇ.

1. Поручник Василь Юрченко, був на Вел. Україні.
2. Хорунжий Семен Гаврилюк, с. Михайла.
3. Хор. Михайло Чукур, с. Миколи, помер в Немирові.
4. Стр. Бежук Дмитро, с. Гаврила, живе на Вел. Україні.
5. Стр. Бежук Асафат, с. Івана, помер на Вел. Україні.
6. Стр. Бойків Василь, с. Івана, був на Вел. Україні.
7. Стр. Бойків Лесь, с. Миколи, живе в Ч. С. Р.
8. Стр. Бойків Онуфрій, с. Ілька.
9. Стр. Гаврилюк Гриць, с. Петра, живе на Вел. Україні.
10. Стр. Головатий Федор, с. Василя.
11. Стр. Ґоянюк Федор, с. Івана.
12. Стр. Ґоянюк Микола, с. Івана, помер на Вел. Україні.
13. Стр. Ґоянюк Юра, с. Івана.
14. Стр. Ґоянюк Федор, с. Василя.
15. Стр. Ґоянюк Петро, с. Михайла.
16. Стр. Захарук Микола, с. Федора, живе на В. Україні.
17. Стр. Іванюк Микола, с. Петра.
18. Стр. Костюк Петро, с. Василя, помер на В. Україні.
19. Стр. Кречко Василь, с. Степана, помер на В. Україні.
20. Стр. Куриляк Гаврило, с. Дмитра, помер на Великій Україні.
21. Стр. Куриляк Василь, с. Миколи, помер на Великій Україні.
22. Стр. Куриляк Михайло, с. Степана, помер на Великій Україні.
23. Дес. Куриліковський Микола, укр. інвалід.
24. Стр. Легуняк Іван, с. Миколи, живе в Ч. С. Р.
25. Стр. Лесюк Гнат, с. Дмитра, помер на Вел. Україні.
26. Стр. Марусяк Семен.
27. Вістун Обрізків Роман, український інвалід.
28. Стр. Пігуляк Юра, с. Миколи.
29. Стр. Савчук Онуфрій, с. Івана, помер на Великій Україні.
30. Стр. Симанчук Степан, с. Онуфрія, помер на Вел. Україні.
31. Стр. Слободян Василь, с. Миколи.
32. Стр. Слободян Петро, с. Миколи.
33. Стр. Сорич Степан, с. Василя, помер на В. Україні.
34. Стр. Сорич Василь, с. Ілька, помер на В. Україні.
35. Стр. Стовпюк Михайло, с. Федора, ЧСР.
36. Стр. Стрюнчак Дмитро, с. Івана, помер на Великій Україні.
37. Стр. Стрюнчак Семен, с. Івана.
38. Стр. Тимофіїв Іван, с. Федора.
39. Стр. Тимофіїв Іван, с. Леся.
40. Стр. Чукур Василь, с. Михайла, помер на Великій Україні.
41. Ст. десятник Юрин Петро.

Б І Б Л І О Ґ Р А Ф І Я

СПИСОК ЖЕРЕЛ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1914—1921 РР.

Ів. Ш.

Шкрумеляк Юра, УСС. Вона перша... Вічній памяти незабутнього товариша хор. УСС Петра Гайворонського. „Іл. Календар Сирітського Дому" на 1924 р. Філядельфія Па., 8° в., ст. 151—152.

Згинув 15. IV. 1919 в наступі на Чортівську Скалу б. Львова.

Шкрумеляк Юра, УСС. Вона перша... Вічній памяти незабутнього Товариша хорунжого УСС Петра Гайворонського. „Календ. Черв. Калини" на 1922 р. Жовква 1922. 8°, ст. 39—41; „Приятель укр. жовніра — календар" на 1923 р. Львів 1922. 8°, ст. 39—41.

Смерть 15. IV. 1919 в наступі на Чортківській Скалі б. Львова. З порт.

Шкрумеляк Юра, УСС. В резерві. (З дневника). „Вістник Союза Визв. України". Відень 1916. 4°, ч. 89/90, ст. 239—240.

Побут.

Шкрумеляк Юра, УСС. В Різдвяну ніч. „Вістник Союза Визв. України". Відень 1916. 4°, ч. 65/66, ст. 35.

Побут.

Шкрумеляк Юра. Двійник хорунжого Гната Воронюка. „Кал. Ч. К." на 1933 р. Львів 1932. 8°, ст. 103—108.

Побут.

Шкрумеляк Юра, УСС. З Новітньої Січи. „Укр. Слово". Львів 1916, ч. 88, ст. 1; ч. 89, ст. 1.

Побут.

Шкрумеляк Юра. Із дневника У.С.С. „Воєнний Календар для укр. виселенців, жовнірів і селян" на 1917 р. Відень 1916. 8° м., ст. 34—39.

Побут.

Шкрумеляк Юра. Кохання поручника Залізного. „Кал. Черв. Кал." на 1930 р. Львів 1929. 8°, ст. 70—77.

Побут.

Шкрумеляк Юра, УСС. „Кружок тамбуристів УСС". „Вістник Союза Визв. України". Відень 1916. 4°, ч. 122, ст. 705.

Побут.

Шкрумеляк Юра. Культурно-освітне надбання У. С. С. (Реферат, прочитаний на Академіях у 20-ліття У. С. С. в Перемишлі дня 31. жовтня і в Стрию дня 16-го грудня 1934 р.). „Новий Час". Львів 1934, ч. 290, ст. 4; ч. 291, ст. 4; 1935, ч. 1, ст. 4.

Шкрумеляк Юра. Лицарські сини. „Літопис Ч. К.". Львів 1930. 4°, ч. 9, ст. 9.

Побут.

Шкрумеляк Юра. Передвісники хорунжого Марчука. „Кал. Черв. Кал." на 1935 р. Львів 1934. 8°, ст. 112—115.

Побут.

Шкрумеляк Ю. Перехід через Збруч. „Іл. Кал. Канад. Українця" на 1922 р. Вінніпеґ Ман. (1921). 8° в., ст. 87—88.

15. VII. 1919.

Шкрумеляк Юра. Перехід через Збруч. „Коломийські Вісти". Коломия 1927, ч. 5/6.

З книжки: „Поїзд Мерців", картини жертв і трудів. Львів. накл. „Черв. Калина" 1922.

Шкрумеляк Юра. Побідники. „Кал. Черв. Кал." на 1927 р. Львів—Київ 1926. 8°, ст. 66—71.

Побут.

Шкрумеляк Юра. Повість про одну смерть. „Кал. Черв. Кал." на 1931 р. Львів 1930. 8°, ст. 64—67.

УГА. Побут.

Шкрумеляк Юра. Поїзд вмерлих... „Кал. Черв. Кал." на 1922 р. Жовква 1922. 8°, ст. 93—96; „Приятель укр. жовніра — календар" на 1923 р. Львів 1922. 8°, ст. 93—96.

1920. І. Вел. Україна — Поділля.

Шкрумеляк Ю. Поїзд мерців. Картини жертв і трудів. Львів—Київ 1922. 8°, ст. 96. Вид. „Червона Калина".

Епізоди воєнного часу. УГА.

Шкрумеляк Юра. Рідний батько. Правдива подія зі стрілецьких боїв в Карпатах. „Кал. Просвіти" на 1917 р. 8° в., ст. 27—30.

Воєнний побут.

Шкрумеляк Юра, УСС. Святотатство. „Вістник Союза В. У.". Відень 1916. 4°, ч. 13/14, ст. 104—105.

Побут.

Шкрумеляк Юра, УСС. Січовий Кіш присягає. „Вістник Союза В. У.". Відень 1916. 4°, ч ??, ст.

Побут воєнний.

Шкрумеляк Юра. Слідами пісні У. С. С. „Вістник Союза В. У.". Відень 1916. ч. 91/92, ст. 258—260.

Шкрумеляк Юра. Стрільці — Ґенієві України. „Укр. Слово". Львів 1916, ч. 93, ст. 2.

Шкрумеляк Юра. Таємничий рудий. „Кал. Черв. Кал." на 1929 р. Львів 1928. 8°, ст. 11—120.

Побут.

Шкрумеляк Юра. Тайна страху. „Кал. Черв. Кал." на 1928 р. Львів 1927. 8°, ст. 140—145.

Побут.

Шлендик Ів., др. Із спогадів вояка. „Тризуб". Париж 1931. 8°, ч. 16, ст. 9—13; ч. 17, ст. 4—7.

1919 лютий — березень. Жмеринка — Бірзула — Роздільна — Тираспіль — Бендери проти большевиків. Творення „Південно-зах. У. Н. Р." і її війська.

Шміґельська-Климкевичева Ірина. Великдень у Жмеринці. „Кал. Черв. Калини" на 1930 р. Львів 1929. 8°, ст. 68—69.

Побут, зустріч у 1920 р.

Шміґельська-Климкевичева Ірина. Великдень у Жмеринці. „Жін. Доля". Коломия 1930. 4°, ч. 8/9, ст. 10.

1920. Військ. побут.

Шміґельська-Климкевич Ірина. Дід Опанас. „Літопис Ч. К.". Львів 1933. 4°, ч. 7/8, ст. 19—21.

Присвячується найстаршому воїнові козацького загону ім. Ґонти. Побут.

Шміґельська-Климкевичева Ірина. З моїх споминів. (Виїмки з історії коз. загону ім. Ґонти). „Кал. Черв. Кал." на 1925 р. Львів 1924., ст. 97—99.

Шміґельська-Климкевичева Ірина. Мітинґ. (Воєнні спомини). „Кал. Черв. Калини" на 1931 р. Львів 1930. 8°, ст. 92—96.

УГА. Побут.

Шміґельська-Климкевичева Ірина. Низка споминів про отамана Кирила Карася. „Кал. Черв. Кал." на 1928 р. Львів 1927. 8°, ст. 150—153.

Ком-т батерії дивізіону 1-го корп. УГА. Коз. за-гін ім. Ґонти.

Шміґельська-Климкевичева Ірина. Різдвяна мрія. (Спомин з часів мандрівки по Херсонщині). „Кал. Черв. Кал.“ на 1929 р. Львів 1928. 8°, ст. 132—139.

Побут.

Шміґельська-Климкевич Ірина. Уляна. „Кал. Черв. Кал.“ на 1932 р. Львів 1931. 8°, ст. 105—112.

Побут.

Ш. О. Село Наливайка. (Сторінка з Зимового походу). „Табор“. (Каліш) 1928. 8°, ч. 8, ст. 64—75.

Шобер Р. Французький тимчасовий статут муштрової служби для піхоти. „До Зброї“. Збірник 1. Львів 1921. 8°, ст. 42—57.

Шостаківський Петро. Гетьманський універсал з 16 жовтня 1918 р. (Про станове козацтво). „Поступ“. Львів 1928. 8°, ч. 3/4, ст. 107—111.

Шостаківський Петро, сотник. Сотник Борис Монкевич: „Чорні Запорожці“. Зимовий похід і остання кампанія Чорних Запорожців. Л. 1929. „Поступ“. Львів 1929. 8°, ч. 8/10, ст. 305—306.

Рецензія.

Шпілінський О. Аналіз фантазії. „Табор“. Каліш 1929. 8°, ч. 10, ст. 65—74.

Про повітрові напади.

Шпілінський О., сотн. Армія в перспективі історії нації (минулого і майбутнього). „За Державність“. Збірник 2. Каліш 1930. 8° в., ст. 97—119.

Городові полки; сердюцькі полки; слобідські полки; чуґуївські полки; укр. ляндміліційний корпус; реґулярні полки; запорожське військо; козацькі війська. Проєкт реєстру укр. армії. Кавалерія армії УНР. З чис. іл-ми.

Шпілінський О., сотник. Базар (1921—1931). „За Державність“. Збірник 3. Каліш 1932. 8° в., ст. 109—134.

З одною схемою.

Шпілінський О., сотник. Базар (1921—1931). „Базар“, збірник. Каліш 1932. 8° в., ст. 5—32.

Шпілінський О. Бойові силуети майбутнього. „Табор“. Каліш 1929. 8°, ч. 12, ст. 17—26.

Теор. розвідка.

Шпілінський О., сотн. Боротьба з танками. „Табор“. Каліш 1930, 8°, ч. 14, ст. 16—41.

З 3 схемами.

Шпілінський О., сотн. Военно-голубиний звязок. „Табор“. Каліш 1930. 8°, ч. 13, ст. 69—71.

Шпілінський О., сотн. Етапи німецької военної думки. „Табор“. Каліш 1928. 8°, ч. 8, ст. 20—30.

Шпілінський О., сотн. Замітки до історії 3-го піш. полку імени Гетьмана Наливайка. „Табор“. Каліш 1929, ч. 12, ст. 54—69.

Шпілінський О., сотн. Питання ближнього бою. „Табор“. Каліш 1930. 8°, ч. 13, ст. 10—13.

Шпілінський О., сотн. Порівнання ранґів ріжних армій. „Табор“. Варшава 1930. 8°, ч. 13, ст. 75—76. З таблицею.

Шпілінський О., сотн. Ще до Дніпрельстану. „Тризуб“. Париж 1930. 8°, ч. 28, ст. 7—11.

Погляд на засаді военної стратеґії і тактики.

Шрамченко С., лейтн. фльоти. Бойове значення підводних човнів. III. „Табор“. Варшава 1935. 8°, ч. 24, ст. 25—30.

Шрамченко С., лейтн. фльоти. Военно-морська хроніка. „Табор“. Каліш 1932. 8°, ч. 17, ст. 145—147. З 1931 р.

Шрамченко Р., лейтн. фл. День Свята Української Державної Фльоти. „Літопис Ч. К.“. Львів 1933. 4°, ч. 6, ст. 13—15.

29. IV. 1918. Опис піднесення прапора, опис прапору. Наказ по Мор. Відомству 3. І. 1919.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Дещо з морської термінольоґії. „Літопис Ч. К.“. Львів 1936. 4°, ч. 6, ст. 6.

Пристань, порт, корабель, борт, ніс, керма.

Шрамченко Святослав, Стефанів З. і Гнатевич Б., др. Доба Гетьманщини. „Історія Укр. Війська“. Вид. Ів. Тиктора. Львів 1936. 8° в., ст. 421—461.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Ескадренний міноносець російської фльоти „Україна“ (Одна зі сторінок нашої історії). „Літопис Ч. К.“. Львів 1936. 4°, ч. 5, ст. 17—18.

Українізація „Світлани“, „України“ і інш. З 2 іл.

Шрамченко С., ляйтн. фл. Закон про державну українську фльоту та його виконавці. „За Державність“. Збірник 5. Каліш 1935. 8° в., ст. 124—136.

З 4 барвними іл-ми.

Шрамченко С., лейтн. фл. Засоби боротьби з підводними човнами. Сторожеві катери-нищителі підводних човнів. „Табор“. Каліш 1937. 8°. ч. 33. ст. 45—51.

З 4 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Збройні сили С. С. С. Р. „Табор“. Каліш 1932. 8°, ч. 17, ст. 104—109; ч. 18, ст. 126—128.

Шрамченко С., лейтн. фл. Капітан II ранґи Д. Д. Леванда. „Табор“. Каліш 1931. 8°, ч. 16, ст. 108.

Некрольоґ.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Командування Українською Державною Фльотою в рр. 1918—1920. „Табор“. Каліш 1932. 8°, ч. 18, ст. 115—118.

К.-адм. Мих. Остроградський-Апостол. К.-адм. В. Клочковський. К.-адм. Вол. Шрамченко. Адм. Ю. Покровський, документи.

Шрамченко С., лейтн. фл. Засоби боротьби з підводними човнами. Кораблі пастки. „Табор“. Каліш 1937. 8°, ч. 32, ст. 36—42.

Про підводні човни.

Шрамченко С., лейтн. фл. Кораблі Української Чорноморської Фльоти в Миколаєві у 1918—1920 рр. „Табор“. Каліш 1930. 8°, ч. 14, ст. 125—126.

Шрамченко С., лейтн. фл. Крейсер „Гетьман Іван Мазепа“. (До 300-ліття з дня народження Гетьмана Івана Мазепи). „Табор“. Каліш 1932. 8°, ч. 17, ст. 82—84.

Опис.

Шрамченко С., лейтн. фл. Лінійний корабель „Deutschland“. „Табор“. Каліш 1931. 8°, ч. 16, ст. 127—128.

З 2 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Мічман Володимир Йосипович Свенціцький. „Табор“. Каліш 1932. 8°, ч. 17, ст. 87.

Некрольоґ.

Шрамченко С., лейтн. фл. Нарис подій в Українській Чорноморській фльоті в рр. 1918—1920. „Табор“. Каліш 1929. 8°, ч. 12, ст. 69—75.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. На синьому Чорному Морі в рр. 1917—1919. Уривок зі споминів. „Літопис Ч. К.“. Львів 1935. 4°, ч. 3, ст. 13—16.

Укр. Чорноморська Рада. Укр. Ради на кораблях. Маніфестації. Служба на дреднавті „Воля“. Орґанізація Укр. фльоти. „Чорноморський курінь“ у Києві. Укр. Морське Міністерство. Закони.

До Всіх Старшин-Суддів, Підстаршин і Стрільців, що служили в рр. 1918 — 1920 в полевих судах Української Галицької Армії!

Вже 20 літ минуло з того часу, коли на ЗОУРН і при УГА створено військові суди, одначе по останні часи ніхто з активних учасників не здобувся не то написати „Історію Військового Судівництва", але навіть майже ніхто не оголосив друком поодиноких фраґментів зо своїх спогадів, що відносяться до цього чи іншого військового суду.

Вже крайня пора енерґійно взятися зараз до списання своїх споминів, що відносяться до історії нашого військового судівництва. Ці спогади становитимуть підставу, що на ній буде можна вже в найближчому часі скомпонувати обширну історію військового судівництва не тільки на терені ЗОУНР. але теж і на Великій Україні та на еміграції в ЧСР.

Не треба здається нікому вияснювати, що ми стоїмо вже перед 12-тою годиною нашого життя, смерть заглядає нам щоденно в очі, ми старіємося з дня на день, а з хвилею нашої смерті загинуть теж і всякі сліди про діяльність військових судів, в нашій історії створиться прогалина, котрої ніхто вже не вирівняє, тимбільше, що всі наші документи, акти, записки й т. д. пропали мабуть безповоротно в часі нашого лихоліття на Великій Україні.

Тому треба нам негайно приступити до докладного списання всього того, що залишилося нам в памяті з тих світлих часів нашої визвольної історії.

Головно йде нам про докладні звістки, що відносяться до перших початків військового судівництва на ЗОУНР. про людей, що в часах бурхливої революції приступили до його орґанізації, про особовий склад тих судів, де кожному з нас довелося служити, про скількість справ, зміст найважніших карних справ (так сказати б найбільше сензаційних), що хвилювали думки наші та наповняли їх журбою за будучність нашої Держави, про імена та прізвища начальників судів, їх приналежних командантів, військових прокураторів та оборонців. Треба теж докладно списати нашу скитальщину в часі відвороту нашої армії за Збруч та дальшу долю на Вел. Україні, бо щойно на підставі цих докладних записків (по можності з докладними датами) можна буде приступити до написання суцільної „Історії нашого військового судівництва". Записки мусять обнімати докладні імена та прізвища й докладне представлення предмету, не треба нічого затаювати, вибілювати чи змальовувати в занадто чорних колірах, назагал спогади мусять відзначуватися правдивим та обєктивним підходом до наміреного пляну. До спогадів треба безумовно долучити евентуальні світлини та всякі документи, а по використанні вони будуть повернені власникам згл. передані до Музею Н. Т. Ш. у Львові.

Кожний мусить теж списати свої докладне куррікулюм вите, бо воно потрібне до зладження біографічного словника членів корпусу нашого військового судівництва.

Всі спомини, записки, світлини, документи та інші матеріяли належить присилати до Редакції „Літопису Червоної Калини" у Львові, вул. Зіморовича ч. 12.

Віримо, що Ви всі зорганізовано відгукнетеся на наш заклик.

III. Корп. УГА **Др. Іван Максимчук,** б. пор.-суддя

„ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ"

ІЛЮСТРОВАНИЙ ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ ТА ПОБУТУ

X. річник / Число 9. / Вересень 1938.

ЗМІСТ:

Редаґує: *В. Софронів-Левицький.* Відповідальний редактор: *Петро Пасіка.* З друк. Н.Т.Ш. у Львові.